

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Martina Mičúneková

FORMA UZAVRENIA MANŽELSTVA PODĽA KÓDEXU KÁNONICKÉHO PRÁVA

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera

Katedra: Katedra právních dějin

Datum vypracování práce:

ČESTNÉ PREHLÁSENIE

Prehlasujem, že som predkladanú diplomovú prácu vypracovala samostatne za použitia zdrojov a literatury v nej uvedených.

V Bratislave, dňa

.....

Martina Mičúneková

POĎAKOVANIE

Chcem vyjadriť svoju veľkú vďaku svojmu školiteľovi prof. Jiřímu Rajmundovi Treterovi za jeho pomoc, vedenie a ochotu pri písaní tejto práce.

OBSAH

ÚVOD.....	5
1. KÁNONICKÁ FORMA UZAVIERANIA MANŽELSTVA	7
1.1. Historický prehľad	8
1.2. Súčasná právna úprava.....	13
1.2.1. Osoby viazané kánonickou formou.....	14
1.2.1.1. Osoby pokrstené v Katolíckej cirkvi.....	15
1.2.1.2. Osoby do Katolíckej cirkvi prijaté.....	15
1.2.1.3. Osoby, ktoré formálnym spôsobom vystúpili z Katolíckej cirkvi.....	16
2. RIADNA KÁNONICKÁ FORMA	21
2.1. Fakulta asistovať pri uzavieraní manželstva.....	21
2.1.1. Miestny ordinár	23
2.1.2. Farár	25
2.1.3. Delegovaní kňazi a diakoni.....	27
2.1.3.1. Možnosť subdelegovať	29
2.2. Svedkovia pri uzavieraní manželstva	30
2.3. Miesto uzavretia manželstva.....	32
2.4. Zápis do matriky.....	34
2.4.1. Štátne zaznamenávanie cirkevne uzatvoreného manželstva.....	35
2.5. Tajná forma uzavretia manželstva.....	36
3. MIMORIADNA FORMA UZAVRENIA MANŽELSTVA.....	38
3.1. Kánonická forma podľa kán. 1112.....	38
3.2. Kánonická forma „coram solibus testibus“.....	39
4. VÝNIMKY Z KÁNONICKEJ FORMY.....	42
4.1. Dišpenz od kánonickej formy	42
4.1.1. Dišpenz udelený formálnym úkonom.....	42

4.1.2. Dišpenz udelený mocou práva	44
4.1.3. Požiadavky na uzavieranie manželstva v prípade udelenia dišpenzu.....	45
4.1.3.1. Dôsledky nedodržania požiadaviek na uzavretie manželstva po udelení dišpenzu.....	46
4.2. Nedostatky v kánonickej forme.....	47
4.2.1. Nedostatky zo strany nupturientov.....	47
4.2.2. Nedostatky zo strany svedkov.....	48
4.2.3. Nedostatky zo strany asistujúceho pri sobáši.....	48
4.2.3.1. Zásada „supplet Ecclesia“	49
4.3. Forma pri uzatváraní miešaných manželstiev.....	51
ZÁVER	54
Zoznam skratiek.....	56
Zoznam použitej literatúry a prameňov	56
Summary.....	59

Úvod

Rodinu považujem za jeden z najdôležitejších pilierov a základov spoločnosti. S inštitútom rodiny úzko súvisí rodičovstvo, plodenie a výchova detí, ktoré sú najdôležitejšími poslaniami ľudstva a pomáhajú mu prežiť. Rodina vo všetkých svojich formách si zaslúži starostlivosť a ochranu spoločnosti, zvlášť v dnešných časoch kedy je tak často napádaná a chce byť nahradzovaná inými formami spoložitia. Aby sme mohli budovať zdravú spoločnosť je potrebné zakladať rodinu manželstvom, teda jedinečným zväzkom muža a ženy. Manželstvo ako jedinečný zväzok muža a ženy požíva ochranu práva i spoločnosti. No v dnešnej dobe, keď sa každé druhé manželstvo končí rozvodom, kedy je ambícia považovať a legislatívne upravovať i spoložitie osôb rovnakého pohlavia za manželstvo ako niečo „normálne“, považujem za dôležité ešte väčšmi vyzdvihnúť jeho úlohu, jeho nepopierateľnú potrebu pre spoločnosť. Dôležité je zdôrazniť podstatné vlastnosti manželstva, ktorými sú jednota a nerozlučiteľnosť.

Jedným zo spôsobov ako dosiahnuť a posilniť postavenie manželstva a rodiny v spoločnosti je podľa môjho názoru aj hlbšie štúdium právnej úpravy manželstva. Preto som využila možnosť venovať sa inštitútu manželstva bližšie z pohľadu kánonického práva, a hlavne preto som sa rozhodla písať i moju diplomovú prácu z daného predmetu. Kánonické právo možno považovať za silnú súčasť európskej právnej kultúry. Jeho znalosť je teda určite dôležitá nielen pre teológov, ale aj pre právnikov. Uzavretie manželstva pred orgánom cirkvi je platným právnym poriadkom Českej republiky uznávané rovnako ako uzavretie manželstva pred matričným úradom.

Manželstvo možno nachádzať vo všetkých dobách a v každej kultúre. Ľudstvo si už dávno uvedomilo, že pomáha uspokojovať základné potreby človeka neporovnateľne lepšie ako čokoľvek iné. Manželstvo vytvára optimálne podmienky pre plodenie a výchovu detí, zaisťovanie fyzických podmienok pre život, uspokojovanie emocionálnych a sexuálnych potrieb, pre šťastie a osobný rast manželov. Kánonická forma je jednou z požiadaviek, ktorá má vplyv na platnosť uzavretia manželstva. Preto považujem za potrebné venovať jej dostatočnú pozornosť.

Moja práca je rozdelená do štyroch kapitol pre lepšiu prehľadnosť.

V prvej kapitole som sa snažila zachytiť jednoduchú definíciu pojmu kánonická forma uzavretia manželstva, jej historický vývoj, určité odlišnosti vo východných cirkvách. Jej podkapitolou je aj súčasná právna úprava, teda úprava od vydania Kódexu kánonického práva 1983 ako aj definovanie osôb, ktoré sú kánonickou formou viazané.

Témou druhej kapitoly je riadna kánonická forma, kde sa zaoberám problematikou fakulty asistovať pri uzavieraní manželstva, a vysvetľujem pojmy delegácie a subdelegácie a podmienok udeľovania delegácie a subdelegácie. Ďalšou podkapitolou je postavenie svedkov, ich úloha pri uzavieraní manželstva a požiadavky na nich. Ďalšími podkapitolami sú zápis uzavretia manželstva do matriky a tajná forma uzavierania manželstva, čím sa druhá kapitola končí.

Mimoriadnej kánonickej forme podľa kán. 112 a 1116 som sa rozhodla venovať samostatnú tretiu kapitolu, i keď som zvažovala jej zaradenie pod spoločnú kapitolu spolu s kapitolou štvrtou. V danej kapitole rozoberám možnosti za akých kánonické právo umožňuje mimoriadnu kánonickú formu.

V štvrtej kapitole uvádzam výnimky z kánonickej formy, rozoberám dva druhy dišpenzov od kánonickej formy, ako aj nedostatky v kánonickej forme tak zo strany nupturientov, svedkov ako aj asistujúceho pri sobáši. V danej podkapitole rozoberám aj zásadu *supplet Ecclesia*, jej vysvetlenie a použitie. Na záver v danej kapitole rozoberám kánonickú formu v prípade zmiešaného manželstva.

Cieľom mojej práce je lepšie pochopenie, prehĺbenie a predstavenie problematiky uzavretia manželstva pri detailnejšom rozbere jednej z podstatných požiadaviek, ktorá má vplyv na platnosť uzavretia manželstva a to je kánonická forma uzavretia manželstva podľa Kódexu kánonického práva.

Pri práci som najviac využívala literatúru od významných českých, slovenských ale i zahraničných autorov, ale často som siahla aj po Kódexe kánonického práva 1983.

1. KÁNONICKÁ FORMA UZAVRENIA MANŽELSTVA

Z hľadiska čisto prirodzeného práva by nebola potrebná žiadna zvláštna forma pre vyjadrenie platného manželského súhlasu. K jeho platnosti sa vyžaduje spôsobilosť k uzavretiu manželstva, neexistencia prekážok a platnosť vzájomného súhlasu.¹

Kánonickú formu možno definovať ako kánonickým právom presne stanovený spôsob uzavierania manželstva. „Forma uzavierania manželstva je súhrn vonkajších, viditeľných a vnímateľných znakov manželského spojenia (zmluvy) vyžadovaných právom na platné uzavretie manželskej zmluvy.“²

Podľa kán. 1117 rozlišujeme dva druhy kánonicky uzavretého manželstva, a to manželstvo sviatosťné čiže manželstvo medzi dvoma katolíkmi alebo medzi katolíkom a pokrsteným nekatolíkom, a kánonické manželstvo nesviatosťného charakteru ktorého stranami sú katolík a osoba nepokrstená. Na základe ustanovenia § 2 kánonu 1055 CIC 1983, môžeme povedať, že pokrstená osoba „nemôže vylúčiť sviatosťný charakter svojho manželstva“³ a § 1 toho istého kánonu stanovuje, že Ježiš Kristus povýšil manželstvá kresťanov na sviatosť. Pri tomto tvrdení CIC 1983 vychádza z tradície a výkladu citácie z Listu Efezanom 5, 31-32. Vysvetlenie pojmov „sviastosť“ a „sviastosť“, ktoré nie sú právnymi pojmami a preto sa im nebudeme bližšie venovať, sa nachádza najmä v čl. 1131 Katechizmu Katolíckej cirkvi a v príslušnej odbornej literatúre.⁴ Sviastosť manželstva má z hľadiska kánonického práva význam hlavne pri otázkach zániku manželstva, keďže kán. 1141 CIC 1893 stanoví zásadu absolútnej nezrušiteľnosti sviatosťného a dokonaného manželstva.⁵

Aj napriek tomu, že sa táto diplomová práca nezaobrá týmto typom manželstva, je dôležité poukázať aj na existenciu manželstva nekánonického, ktoré CIC z roku 1917 označoval ako manželstvo zákonné⁶ (*matrimonium legitimum*). Ide o manželstvo, ktoré je Katolíckou cirkvou pokladané za platné, ale nie je uzatvárané kánonickou formou,

---

¹ Porov. ŠKURKA, Emil: *Manželské právo*, Matice cyrilometodějská, Olomouc (1993), s. 80-81.

² NEMEC, Matúš: *Základy kánonického práva*, Iura Edition, Bratislava (2001), s.127.

³ TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Zábaj: *Teze k manželskému právu církevnímu*, (2009), s. 4.

⁴ Porov. napr. Hrdina, Antonín Ignác, *Kánonické právo*, (2002), s. 270, NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolíckej cirkve s ohľadom na platné české právo*, Krystal OP a Karmelitánské nakladateľství, Kostelní Vydří (2006), s. 13, TRETERA, Jiří Rajmund: *Konfesionálne právo a církevné právo*, Jan Krigl, Praha (1997), s. 236, 237.

⁵ Porov. CIC 1983, kán. 1141: „Žiadna ľudská moc a zo žiadnej príčiny nemôže rozviazať uzavreté a zavŕšené manželstvo, iba smrť.“

⁶ Porov. TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Zábaj: *Teze k manželskému právu církevnímu*, (2009), s. 7.

teda na základe noriem kánonického práva (termínom kanonické právo je tradične myslené cirkevné právo Katolíckej cirkvi). Forma nekanonického manželstva sa riadi inými normami, obvykle normami svetského práva, pričom nie je vylúčené, aby sa uplatnili normy iného cirkevného alebo náboženského práva. V prípade však, že bol udelený „dišpenz od kánonickej formy uzatvorenia manželstva je manželstvo uzatvorené len civilnou formou takisto kanonickým manželstvom.“⁷

1.1. Historický prehľad

Spôsob uzavierania manželstva sa v dejinách vyvíjal dlhú dobu. V židovskej ako aj v rímskej tradícii bol manželský zväzok rodinnou slávnosťou a záležitosťou. Už v prvých storočiach po Kristovi sa sobáše konali za prítomnosti kňaza, rodičov, priateľov⁸, dokonca v malých starovekých mestských obciach, ktoré boli zároveň i diecézou to býval biskup. Jeho úlohou bolo manželom požehnať a manželstvu dodať určité kresťanské prvky. Zhruba od 4. – 5. storočia sa manželského zväzku zúčastňuje i cirkevné spoločenstvo, čím rastie jeho ekleziálny význam, a preto sa postupne uzavretie manželstva presúva do posvätného priestoru. Naďalej sú však pre spôsob uzavretia manželstva rešpektované miestne zvyklosti, pričom boli dávané do súladu s kresťanskou morálkou a náukou.

V stredoveku sa z dôvodu vyhnutia sa nelegitímnym okolnostiam presadzovalo verejné uzavretie manželstva, predovšetkým kresťanské, za prítomnosti svedkov. Postupne na základe partikulárneho práva sa stále vo väčšej miere prikazovalo verejné, predovšetkým cirkevné uzavretie manželstva. Dialo sa tak aj kvôli jednoduchšiemu preukazovaniu uzavretia manželstva, kedy sa uzavretie manželstva dokazovalo predovšetkým na základe výpovede svedkov. Nedodržanie týchto predpisov síce nebolo spojené so sankciou neplatnosti, ale s prísnyimi cirkevnými trestami. Manželtvá uzavreté s vylúčením verejnosti (iba vzájomným vyjadrením súhlasu nupturientov) boli

---

⁷ NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolíckej cirkve s ohľadom na platné české právo*, Krystal OP a Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří (2006), s. 22.

⁸ Porov. FILO, Vladimír: *Siedmy titul štvrtej knihy*, KSCM, Bratislava (2001), str. 63.

považované za platné, ale ťažko preukázateľné; nazývali sa klandestínske – matrimonia clandestina.⁹

Vrcholný stredovek sa vyznačoval nejednotnou právnou úpravou formy uzavretia manželstva ako aj problémom uznávania klandestínskych manželstiev, aj keď zavedením verejných ohlášok v 13. stor. zmierneným. Medzi teologickými školami bol rozpor, jedna sa prikláňala ku kopulačnej teórii, druhá škola zastávala teóriu konsenzuálnu. Tento spor pomohol vyriešiť pápež Alexander III. svojím rozhodnutím v prospech konsenzuálnej teórie. Začalo sa rozlišovať medzi zasnúbením (sponsalia) a samotným sobášom (až ten bol považovaný za vznik manželstva).

Trvajúce nejasnosti ohľadom spôsobu uzavretia manželstva a fakt, že cirkev aj naďalej uznávala klandestínske manželstvá za platné, ale nedovolené, viedol k búrlivým diskusiám. Dňa 11. novembra 1563 vydal Tridentský koncil dekrét *Tametsi*. V tomto dekréte je prvýkrát stanovená určitá, kánonicky záväzná forma nutná k platnosti. Manželstvo muselo byť uzavreté pred farárom jedného z nupturientov a za účasti dvoch svedkov. Zaviedla sa povinnosť evidovať uzavreté manželstvá, t.j. matriky zosobášených. Podrobnosti o tejto evidencii ustanovovalo partikulárne právo, veľmi často však i sekulárne právo, pokiaľ boli cirkevné matriky uznávané z hľadiska štátu za verejnú listinu. Dekréty Tridentského koncilu nadobúdali platnosť a následne účinnosť vyhlásením partikulárnou cirkevnou autoritou. V prípade dekrétu *Tametsi*, nastávala jeho účinnosť 30 dní od prvého prečítania v konkrétnej farnosti. Tomuto bolo verejnou mocou na mnohých miestach zabránené, a preto sa rozlišovali tzv. „tridentské“ a „netridentské“ územia.¹⁰

Z uvedeného vyplýva, že „fakulta asistovať pri manželstvách bola postavená na princípe personálnom, a teda nie teritoriálnom, ako to máme dnes. Toto spôsobovalo značné ťažkosti v praxi, pretože fakulta oddávajúceho asistovať pri uzavretí manželstva bola viazaná na trvalé alebo prechodné bydlisko aspoň jedného zo nupturientov.“¹¹ Dekrét *Tametsi* však neodstránil všetky nejasnosti. Najdôležitejšou bola otázka, nakoľko sú kánonickou formou nutnou k platnosti, viazaní kresťania iných vierovyznaní, nakoľko pokoncilová legislatíva svojimi nariadeniami spresnila, že sa

---

⁹ Porov. NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolíckej cirkve s ohľadom na platné české právo*, Krystal OP a Karmelitánské nakladateľství, Kostelní Vydří (2006), s.128.

¹⁰ Ibid., s.128.

¹¹ DUDA, Ján: *Katolícke manželské právo*. Kňazský seminár biskupa J. Vojtaššáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie (1996), s. 204.

dodržiavanie kánonickej formy nežiada pre platnosť manželstiev kresťanov iných vierovyznaní, ako aj sa povinnosť kánonickej formy nevzťahuje na manželstvá katolíka s kresťanom iného vierovyznania.¹² Dochádza preto k snahám zmierniť dopad týchto ustanovení. Prvou takouto snahou bola apoštolská konštitúcia Benedikta XIV. *Matrimonia* zo dňa 4. novembra 1741, kde pápež vydáva osobitnú výsadu, ktorá sa týkala Holandska a Belgicka, čo boli najproblematickejšie krajiny v tejto otázke, v ktorej dovoľuje, aby sa nekatolícke manželstvá a miešané manželstvá mohli platne uzavierať aj bez zachovania tridentskej formy. Táto výsada bola neskôr rozšírená aj na niektoré územia Nemecka, a neskôr bola povolená aj pre Uhorsko. Aj iní pápeži vydali niekoľko nariadení, v otázke uzavretia manželstva vo vzťahu k tridentskej forme.¹³ Lev XIII. vydal apoštolskú konštitúciu *Consensus mutuus* 15. februára 1892. Posledným podobným aktom bola apoštolská konštitúcia *Provida* vydaná Piom X. dňa 18. januára 1906, ktorá urobila koniec právnym neistotám v nemeckých krajinách. Týmto nariadením pápež podrobil tridentskému právu celú nemeckú ríšu. Tak čisto katolícke manželstvá viazala tridentská forma, a zo zákona boli vyňaté miešané manželstvá a manželské sobáše nekatolíkov. Dovtedy uzavreté miešané manželstvá ako aj nekatolícke manželstvá boli vyhlásené za platné a sanované od koreňa (*sanatio in radice*), ak nestála manželstvu v ceste kánonická prekážka, ak aj naďalej trval súhlas manželov a ak nebolo dané manželstvo vyhlásené cirkevným súdom za neplatné. Právne úpravy boli rozšírené 27. februára 1909 aj na územie Uhorska. Takže miešané manželstvá uzavreté v Uhorsku bez kánonickej formy boli zase platné. To isté sa týkalo aj sanácie predchádzajúcich manželstiev. Dňa 18. júna 1909 Apoštolská Stolica rozhodla, že tieto výnimky platia vtedy, ak sa obidve stránky aj narodili aj uzatvorili manželstvo v Uhorsku (alebo v Nemecku).¹⁴

Pápež Pius X vydáva ďalší dôležitý dekrét *Ne temere* z 2. augusta 1907. Daným dekrétom bola platnosť zákona kánonickej formy k platnosti manželstva uzákonená pre celú cirkev, ďalej boli prevedené drobné úpravy tridentskej legislatívy pre jej spresnenie (stanovenie princípu teritoriality a z neho plynúcej požiadavky delegácie právomoci pre kňaza sobášiaceho mimo územia svojej kompetencie, zavedenie mimoriadnej formy

---

¹² Porov. NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolíckej cirkve s ohľadom na platné české právo*, Krystal OP a Karmelitánské nakladateľstvá, Kostelní Vydří (2006), s.128.

¹³ Porov. KRAJČÍ, Jozef: *Velké Tajomstvo*, Pressfoto, Bratislava (1993), s. 117.

¹⁴ *Ibid.*, s. 117 – 118.

uzavretia manželstva, viazanosť kánonickou formou i v prípade, že iba jeden nupturient je katolíkom, a naopak neuplatnenie kánonickej formy pre manželstvá uzatvárané medzi dvomi kresťanmi nekatolíckeho vyznania, či jedným nekatolíckym kresťanom a nepokrstenou osobou, spresnenie úlohy farára ako aktívneho, nie iba pasívneho účastníka manželského obradu, ktorý má od nupturientov vyžadovať vyjadrenie súhlasu a prijímať ho v mene cirkvi). Veľmi dôležité bolo, že týmto dekrétom bolo nielen potvrdené vedenie matrík oddaných, ale tiež stanovená povinnosť zaznamenávania uzavretého manželstva do krstnej matriky (tomu hláseniu sa dodnes hovorí „ne temere“).¹⁵ Pre Nemecko však dekrét vôbec nevstúpil v platnosť.

Obsah tohto dekrétu v syntéze podľa prof. Castaña:

1. pre platnosť uzavretia manželstva sa nežiada už prítomnosť vlastného farára, čiže farára trvalého bydliska aspoň jednej stránky, ale žiada sa prítomnosť farára toho územia, kde sa manželstvo uzatvára; čiže personálny princíp zavedený dekrétom *Tametsi* mení na princíp teritoriálny, ktorý máme dnes;

2. okrem riadnej kánonickej formy zavádza aj mimoriadnu kánonickú formu pre prípad nebezpečenstva smrti a iné urgentné prípady uzavretia manželstva;

3. povinnosť kánonickej formy sa zavádza pre celú cirkev;

4. stanovuje, že povinnosť kánonickej formy viaže tie manželstvá, kde aspoň jedna stránka je katolíkom;

5. nestačí iba pasívna účasť kňaza pri uzavieraní manželstva, ale stanovuje sa aktívna prítomnosť, čiže musí v mene cirkvi žiadať a prijímať manželský súhlas. Tieto princípy preberá aj Kódex kánonického práva z roku 1917 a nachádza sa aj v Kódexe z roku 1983.¹⁶

Ďalšie zmeny prišli v roku 1917 vydaním Codex Iuris Canonici 1917, ktorý síce prevzal ustanovenia dekrétu *Ne temere*, avšak zaviedol aj nové úpravy. Právomoc asistovať pri uzavieraní manželstva bola udelená farárom nielen podľa teritoriálneho princípu ale aj na základe personálneho princípu.¹⁷ Kánonická forma sa stala záväznou

---

¹⁵ Porov. NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolíckej cirkve s ohľadom na platné české právo*, Krystal OP a Karmelitánské nakladateľství, Kostelní Vydří (2006), s. 129.

¹⁶ Porov. CASTAÑO, Jose.: *Il sacramento del matrimonio*, Roma (1992), vol. II, s.210 – 214, in DUDA, Ján: *Katolícke manželské právo*, s. 204-205

¹⁷ Porov. CIC 1917, kán. 1094.

pre všetkých katolíkov aj v prípade uzavretia zmiešaného manželstva.¹⁸ Nebola však už záväzná pre uzavretie manželstva pokrstených katolíkov, ktorých rodičia boli iného ako katolíckeho vyznania, a ktorí neboli vychovávaní v katolíckej viere, pokiaľ nechceli uzavrieť manželstvo s katolíkom.¹⁹

Inak sa situácia vyvíjala vo východných katolíckych cirkvách, kde bol na manželský obrad kladený oveľa väčší dôraz. Koncom 4. a začiatkom 5. storočia sa vytvoril obrad uzavretia manželstva, ktorý okrem obvyklého a nevyhnutného požehnanie manželstva kňazom alebo biskupom obsahoval aj hymny a modlitby. Pre byzantský obrad platilo až do 9. storočia, že manželstvo mohlo byť uzavreté náboženskou formou alebo civilným spôsobom. Civilný spôsob bol ale z dôvodu cézaropapizmu veľmi podobný cirkevným obradom.²⁰

V roku 893 byzantský cisár Lev Filozof ovplyvnil oba spôsoby, cirkevný i civilný, keď svojou *Novelou 89* zaviedol požiadavku kňazského požehnanie²¹, bez ktorého by manželstvo nebolo platné (tak civilné ako i cirkevné). Toto ustanovenie sa znovu potvrdilo predpisom cisára Alexia I. v roku 1095. Na niektorých územiach sa však v novoveku uplatnili prepisy latinského katolíckeho obradu: ustanoveniam dekrétu *Tametsi* boli podriadení katolíci taliansko-albánski, katolíci byzantského obradu v Poľsku, katolíci arménskeho obradu v Haliči a maroniti na území svojho patriarchátu (Sýria, Libanon, Egypt a Cyprus). Ustanoveniam dekrétu *Ne temere* boli podriadení katolíci byzantského obradu podliehajúci arcibiskupovi v Ľvove (od roku 1911), v USA (od roku 1914), v Kanade a v Južnej Amerike (od roku 1917), v Juhoslávii (od roku 1937), katolíci arménskeho obradu podliehajúci arcibiskupovi v Ľvove (od roku 1911). Západnou kánonickou formou uzavretia manželstva boli podľa kán. 1099 §1 odst. 3 viazaní katolíci východných obradov, pokiaľ uzavierali manželstvo s katolíkom latinského obradu. Po vydaní mottu *propria Crebrae allatae sunt* pápeža Pia XII. v roku 1949 sa pre platnosť manželstva požadovalo kňazské požehnanie pre všetkých katolíkov

---

¹⁸ Ibid., kán. 1099, § 1, odst. 2 a 3.

¹⁹ Ibid., § 2.

²⁰ Porov. NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolíckej cirkve s ohľadom na platné české právo*, Krystal OP a Karmelitánske nakladateľstvá, Kostelní Vydří (2006), s. 129.

²¹ Porov. TRETERA, Jiří Rajmund: *Konfesní právo a církevní právo*, Jan Krigl, Praha (1997), s. 312.

východných obradov. Aj pre tých, ktorí boli dovtedy viazaní predpismi latinského obradu.²²

1.2. Súčasná právna úprava

V súčasnosti sa v Kódexe kánonického práva z roku 1983 téma kánonickej formy nachádza v kánonoch 1108 až 1123.

„Iba tie manželstvá sú platné, ktoré sa uzavierajú pred asistujúcim miestnym ordinárom alebo farárom, alebo pred kňazom či diakonom, ktorých delegoval jeden z nich, ako aj pred dvoma svedkami, ale podľa pravidiel vyjadrených v nasledujúcich kánonoch a pri neporušení výnimiek, o ktorých sa hovorí v kán. 144, 1112, § 1, 1116 a 1127, § 1-2.“²³

To čo je uvedené v CIC 1983 kán. 1108 § 1, si zhrnieme takto: Manželstvo sa musí uzavierať pred posvätným služobníkom cirkvi, ktorý vlastní fakultu asistovať pri manželstvách a pred dvoma svedkami.

K uskutočneniu právneho úkonu Kódex kánonického práva väčšinou stanovuje aj isté formálne náležitosti. Keď sú riadne prevedené vonkajšie náležitosti právneho úkonu, uplatní sa právna domnienka platnosti právneho úkonu podľa kán. 124 § 2.²⁴ Niektoré formálne náležitosti nemajú dopad na platnosť právneho úkonu, iné však tento dopad majú. V tomto druhom prípade ide o formálne náležitosti stanovené k platnosti nejakého právneho úkonu. Aj kánonická forma je formálnou náležitosťou, ktorú Kódex kánonického práva stanovuje k platnosti právneho úkonu, ktorým je uzavretie manželstva.

Aby bolo manželstvo platné podľa prirodzeného práva, vyžaduje sa, aby nupturienti boli spôsobilí ho uzavrieť, aby boli bez prekážok a aby bol platný ich súhlas. Aby bolo manželstvo platné podľa pozitívneho práva cirkvi, vyžaduje sa okrem toho aj

---

²² Porov. NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolíckej cirkve s ohľadom na platné české právo*, Krystal OP a Karmelitánske nakladateľstvá, Kostelní Vydří (2006), s. 129.

²³ CIC 1983, kán. 1108, § 1.

²⁴ Porov. TRETERA, Jiří Rajmund: *Konfesní právo a církevní právo*, Jan Krigl, Praha (1997), s. 131.

jeho uzavretie kánonickou formou. Ako má cirkev autoritu stanoviť zneplatňujúce prekážky (kán. 1075), ktoré robia osoby nespôsobilými uzavrieť platné manželstvo, tak má moc i vyžadovať určitú kánonickú formu, bez ktorej je manželská zmluva neplatná. Každá verejná spoločnosť predpisuje určitú formu zmlúv a cirkev koná podobne, keďže v prípade manželstva ide o zmluvu sui generis, prípadne označovanú ako foedus, teda zmluva posvätná.²⁵ Bez takýchto nariadení by dané úkony boli bezvýznamné a netrváce. cirkev má moc i právo stanoviť takúto formu a predpis slávenia uzavretia manželstva, pretože sa jedná zároveň i o sviatosť a to patrí do plnej správy a kompetencie cirkvi. Nakoľko manželstvo je zároveň i spoločenskou inštitúciou, ktorá so sebou prináša i veľa vážnych spoločenských následkov a ešte je i sviatosťou, cirkev oprávnené stanovila právne opatrenia a predpisy, ktoré by zaisťovali platnosť manželského súhlasu, manželskej zmluvy a aj preto ho učinila verejne zrejším.

Ak by cirkev zrušila záväznosť kánonickej formy, bolo by civilné manželstvo katolíkov záväzné a bolo by sviatosťou.²⁶ Kánonickú formu treba považovať nie za sviatosťnú formu manželstva, ale za jeho súčasť. Zákonom predpísaná forma (legitime manifestatus) a sviatosťné znamenie spočívajú v manželskej zmluve, zákonne vyjadrenej neodvolateľným súhlasom k manželstvu. Vysluhovateľmi sviatosti manželstva sú sami manželia a matériou i formou tejto sviatosti je súhlas s celoživotným spoločenstvom vyjadrený verejne a prijatý od oboch strán.²⁷

Kánonická forma zahŕňa vonkajšie požiadavky (sollem nitates), ktoré sa týkajú platnosti alebo dovolenosti sobáša, pokiaľ sú požiadavky podstatné alebo vedľajšie. Platnosť riadnej kánonickej formy vyjadrená kán. 1108 CIC 1983 však nestanovuje spôsobilosť osoby k tomuto úkonu.

1.2.1. Osoby viazané kánonickou formou

Kánonickou formou sa musí uzavierať manželstvo, ak aspoň jedna manželská stránka je katolíkom a neodpadla od Katolíckej cirkvi formálnym úkonom (kán.

---

²⁵ Ibid., s. 236.

²⁶ Porov. ŠKURKA, Emil: *Manželské právo*, Matice cyrilometodějská, Olomouc (1993), s. 80-81.

²⁷ Porov. POLÁŠEK, František.: *Církevní manželství podle kánonického práva*, ČKCH, Praha (1990), s.

1117).²⁸ Kánon 1117 sa odvoláva na predpis kán. 1127, § 2, ktorý pojednáva o možnosti dišpenzácie od zachovania kánonickej formy pri tzv. miešaných manželstvách. O tejto problematike pojednávame v ďalšej kapitole. Aby sme pochopili dikciu kán. 1117 je potrebné si vysvetliť pojmy a významy výrazov:²⁹

1. osoby pokrstené v Katolíckej cirkvi,
2. osoby do Katolíckej cirkvi prijaté a
3. osoby, ktoré výslovným úkonom (actu formali) vystúpili z Katolíckej cirkvi.

1.2.1.1 Osoby pokrstené v Katolíckej cirkvi

Pri krste detí rozhoduje vôľa rodičov. Ak dieťa nemá rodičov, a nemá ani iných, ktorým je zverená oprávnená starostlivosť (tútori), alebo keď ich vôľa je nejasná, alebo neexistuje žiadna vôľa rodičov (tútorov) vzťahujúca sa na pokrstenie dieťaťa, potom je rozhodujúca vôľa krstiaceho. V zmysle predpisu kán. 868, § 2, ak dieťaťu hrozí nebezpečenstvo smrti, tak ho možno dovolene pokrstiť, či už patrí katolíckym alebo nekatolíckym rodičom, a to aj proti ich vôli. Ak v danom prípade je krstiteľ katolík, potom pokrstené dieťa treba považovať ako pokrstené v Katolíckej cirkvi. Pre dovolenosť krstu kán. 868 v § 1 vyžaduje:

1. aby rodičia, aspoň jeden z nich, prípadne iný zákonný zástupca s krstom súhlasil;
2. aby bola odôvodnená nádej, že dieťa bude v katolíckom náboženstve vychovávané.

Ak by toto úplne chýbalo, je potrebné sa riadiť predpismi partikulárneho práva, a je vhodné krst na určitú dobu oddialiť, a patrične dôvod oddialenia krstu vysvetliť. Ak prijíma krst dospelá osoba, vtedy je rozhodujúca jeho vlastná vôľa.

1.2.1.2 Osoby do Katolíckej cirkvi prijaté

Kto bol do Katolíckej cirkvi prijatý po tom, čo bol pokrstený v nejakej inej cirkvi alebo spoločenstve (takúto osobu nazývame konvertita), patrí jeho pokrstenie po

---

²⁸ DUDA, Ján.: *Katolícke manželské právo*, Kňazský seminár biskupa J. Vojtaššáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie (1996), s. 206.

²⁹ Porov. KRAJČI, Jozef: *Velké Tajomstvo*, Pressfoto, Bratislava (1993), s. 131.

konverzii ako také, ku ktorému došlo v Katolíckej cirkvi, i keď krstiaci nebol katolík. U detí aj v tomto prípade platia zásady o vôli rodičov. U dospelých konvertitov je to jasné, pretože prijatie krstu je v cirkevnoprávnom zmysle vec s účinkami vonkajšieho fóra a je to právny akt. U detí nie je k tomu z ich strany potrebný žiadny vlastný akt prijatia. Ak niekto nebol pokrstený v Katolíckej cirkvi, ale bol po katolícky vychovávaný, tak jednoduchým prijatím tiež patrí do Katolíckej cirkvi.

1.2.1.3 Osoby, ktoré formálnym spôsobom vystúpili z Katolíckej cirkvi

Tento kánon 1117 predstavuje prejavenie nového ekumenického ducha Druhého vatikánskeho koncilu, ktorý „prelomil zásadu „semel catholicus, semper catholicus“³⁰ platiacu v predchádzajúcom práve. Pri posudzovaní toho, čo znamená formálny spôsob (actus formalis defectionis ab Ecclesia Catholica, ďalej len jako „actus formalis“) vystúpenia z cirkvi, treba mať na zreteli, že takýto formálny spôsob vystúpenia je odlišný od opustenia náboženského praktizovania katolíckej viery. Čiže osobu, ktorá nepraktizuje katolícku vieru, viaže zachovanie kánonickej formy uzavretia manželstva. Je to zrejme aj z kán. 1071, § 1 b.4, kde sa hovorí o tom, kedy nemožno asistovať bez dovolenia ordinára pri sobášii: „Okrem prípadu nevyhnutnosti nikto nemá bez dovolenia miestneho ordinára asistovať pri uzavieraní manželstva toho, kto všeobecne známym spôsobom zavrhol katolícku vieru.“³¹ Teda zachovanie kánonickej formy ho úplne viaže. Takisto nemožno pod pojmom vystúpenia z cirkvi actu formalis chápať takých, ktorí síce boli pokrstení v Katolíckej cirkvi, ale neboli v nej vychovávaní, a preto nepraktizujú katolícku vieru. Aj ich viaže kánonická forma. Vystúpenie z Katolíckej cirkvi formálnym spôsobom vyžaduje výslovný úkon, jednoznačný prejav vôle, právne relevantný, oddeliť sa alebo opustiť Katolícku cirkev.

To môže nastať³²:

1. implicitným spôsobom, za aký sa pokladá napr. zápis do nejakej inej cirkvi, sekty alebo spolku, ktorý priamo bojuje proti Katolíckej cirkvi, jej náuke, morálke a učeniu.

³⁰ TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj: *Teze k manželskému právu církevnímu*, (2009), s. 6.

³¹ CIC 1983, kán. 1071, § 1, bod 4.

³² Porov. KRAJČI, Jozef: *Velké Tajomstvo*, Pressfoto, Bratislava (1993), s. 132.

2. explicitným spôsobom, čo môže byť aktom písomného vyjadrenia alebo oznámenia adresované cirkevnej autorite, z ktorého je zrejmé vystúpenie od Katolíckej cirkvi. Takéto vyjadrenie, oznámenie môže byť aj verejne ústne, z ktorého je dané vystúpenie z Katolíckej cirkvi jasné.

V obidvoch prípadoch musí *actus formalis* vyjadrovať osobné a vnútorné rozhodnutie člena Katolíckej cirkvi prerušiť spoločenstvo s danou cirkvou.

Osoby, ktoré formálnym spôsobom vystúpili z Katolíckej cirkvi však naďalej zostávajú viazané kanonickým právom a to i ohľadne manželstva, s výnimkou neuplatnenia prekážky rôznosti náboženstva (kán. 1086), zákazu zmiešaného manželstva (kán. 1124) a zmieňovanej povinnosti uzavrieť manželstvo kánonickou formou nutnou pre jeho platnosť.³³

Povinnosť zachovať kánonickú formu uzavretia manželstva viaže teda všetkých tých, o ktorých hovorí kán. 1117 teda pokrstených v Katolíckej cirkvi, konvertitov a tých, ktorí formálnym úkonom nevystúpili z Katolíckej cirkvi, bez ohľadu na vierovyznanie ich partnera. Tu ešte treba pripomenúť kán. 1127, § 1, ktorý hovorí, že keď katolícka stránka uzaviera manželstvo s nekatolíckou stránkou východného obradu, zachovanie kánonickej formy v zmysle predpisu kán. 1108 a 117 treba iba k dovolenosti. K platnosti sa však bezpodmienečne vyžaduje účasť a pôsobenie posvätného služobníka. Tieto predpisy platia pre sobáše katolíkov latinského obradu s nekatolíckmi východného obradu od 25. marca 1967 a pre sobáše gréckych katolíkov s nekatolíckmi východného obradu od 21. 1. 1966.

Predpis kán. 1117 CIC z roku 1983 je odlišný od predpisu kán. CIC z roku 1917. CIC z roku 1983 nevyžaduje zachovanie kánonickej formy uzavretia manželstva pre tých, ktorí formálnym úkonom vystúpili z Katolíckej cirkvi. Cirkev týchto neviaže ani rozlučujúcou prekážkou rozdielneho náboženstva – *disparitas cultus*.

CIC z roku 1917 tento predpis nepoznal. Platil všeobecný predpis, ktorý hovoril, že kto bol raz katolíkom latinského obradu, ten bol vždy viazaný formou, a to aj vtedy, keď z cirkvi formálnym úkonom vystúpil. „Kánonickú formu sú povinní zachovávať všetci, ktorí sú v Katolíckej cirkvi pokrstení, a tí, ktorí sa do nej vrátili z herézy alebo zo

---

³³ Porov. NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolíckej cirkve s ohľadom na platné české právo*, Krystal OP a Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří (2006), s. 24.

schizmy, i keď títo alebo oni (pokrstení) neskoršie od nej odpadli.“³⁴ Vzhľadom k prirodzenoprávnenému zákazu retroaktivity, ktorá sa vzťahuje aj na účinnosť Kódexu z roku 1983, sú teda „manželské zväzky uzatvorené po odchode z Katolíckej cirkvi pred dátumom 26.11.1983 nekánonicky, Katolíckou cirkvou naďalej považované za neplatné.“³⁵

Danú súčasnú situáciu podľa kán. 1117 môže zmeniť motto proprio Benedikta XVI. *Omnium in mentem*, zo dňa 26. 10. 2009, ktorou sa v oblasti manželského práva menia niektoré ustanovenia Kodexu kánonického práva.³⁶ V danej oblasti, by sa daným nariadením odbúrávali výnimky ohľadne záväznosti požiadaviek kánonickej formy uzavretia manželstva, prekážky rôznosti náboženstva a zákazu miešaného manželstva pre tých katolíkov, ktorý formálnym úkonom vystúpili z Katolíckej cirkvi (*actus formalis*). Význam a formálne náležitosti tohto právneho úkonu v roku 2006 spresnila Pápežská rada pre výklad legislatívnych textov. Týmto by sa právna norma vrátila do situácie, ktorá platila podľa predchádzajúceho Kódexu kánonického práva promulgovaného v roku 1917.

Apoštolský list *Omnium in mentem* pápeža Benedikta XVI. má istotne zásadný vplyv na formu slávenia manželstva, nakoľko ruší klauzulu *actus formalis*. Tomuto rozhodnutiu predchádzalo dlhodobé šetrenie (od roku 1997) a mnohé konzultácie. Teda nemožno tvrdiť, že zmena kánonov CIC bola náhla a nepremyslená. Tejto téme sa venovala nielen Pápežská rada pre interpretáciu legislatívnych textov, ale aj Kongregácia pre náuku viery a viaceré biskupské konferencie.

I keď Benedikt XVI. v apoštolskom liste *Omnium in mentem* a následne aj Pápežská rada pre interpretáciu legislatívnych textov podávajú motívy pozmenenia kánonov CIC ohľadom formy slávenia manželstva, môžeme poukázať na užitočné nezrovnalosti, vyplývajúce z apoštolského listu.³⁷

Prvou takouto skutočnosťou môže byť obsah kán. 748, §2: „Nikomú nikdy nie je dovolené pod nátlakom privádzať ľudí, aby prijali katolícku vieru proti svojmu svedomiu.“ Istotne, tento kánon sa stavia skôr proti donúteným krstom. No Katolícka

---

³⁴ CIC 1917, kán. 1099, § 1.

³⁵ TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj: *Teze k manželskému právu cirkevnímu*, (2009), s. 6.

³⁶ Porov. KOLEKTÍV AUTOROV: *Motu proprio Benedikta XVI. Omnium in mentem mění některá ustanovení Kodexu kánonického práva*, in: *Revue církevního práva*,3 (2009), č. 44, s. 240-241.

³⁷ Porov. <http://duda.kapitula.sk/2010/09/kto-sa-stal-katolikom-je-navzdy-katolikom/comment>

cirkev nie je žiadnou sektou a teda každý, kto nesúhlasí s jej učením, môže ju slobodne opustiť. Prečo by týchto ľudí mali viazať cirkevné predpisy? *Omnium in mentem* spomína prípad, keď by pokrstený katolík, ktorý formálnym úkonom vystúpil z cirkvi a uzavrel manželstvo, chcel ako obrátenec uzavrieť nové manželstvo (tento krát kánonické), bolo by to ťažké, respektíve nemožné. Preto *Omnium in mentem* má takéto situácie zjednodušiť. Nemôže však teraz prísť ešte k väčšej disintepretácii postoja Katolíckej cirkvi k rozvodu? Ak katolík uzatvoril nekánonické manželstvo (alebo manželstvá), ktoré cirkev neuznáva, a rozvedie sa (raz, dvakrát, trikrát....) môže bez problémov uzavrieť kánonické manželstvo. V laickým očiach to vyvoláva veľké rozčarovanie. Takéto situácie samozrejme nastávali aj pred apoštolským listom, no po ňom môžu byť omnoho častejšie.

Pápež Ján Pavol II. zaviedol klauzulu *actus formalis*, aby uľahčil uplatnenie práva na manželstvo, teda *ius conubii* tým pokrsteným, ktorí opustili Katolícku cirkev. Takto im bol udelený dišpenz od kán. 11 CIC. Rozhodnutie zrušiť tento dišpenz môže byť zle pochopené vo svetle novej fakulty, ktorú udelil pápež Benedikt XVI. Kongregácii pre klérus. Ide o možnosť biskupa začať proces laicizácie kňaza, ktorý zanechal svoje ministérium. To znamená prípad, keď kňaz opustí svoju službu, civilne sa zosobášil, no nežiada o dišpenz od celibátu. Biskup to môže urobiť za neho. Ako jeden z hlavných dôvodov prefekt Kongregácie pre klérus kardinál Cláudio Hummes uvádza právo detí mať otca, ktorého životná situácia neprotirečí Božej vôli a vlastnému svedomiu. A čo deti katolíka, ktorý opustil cirkev a zosobášil sa nekánonicky? Nebola klauzula Jána Pavla II. podobným zásahom tretej osoby kvôli legalizácii životnej situácie pokrstených? Možno namietat, že dišpenz od celibátu je rezervovaný Svätej Stolicy, pričom klauzula *actus formalis* bola všeobecná. Avšak tých kňazských zlyhaní je pravdepodobne menej ako zlyhaní pokrstených.

Pri spomienke na sviatosť kňazstva je dobré pripomenúť, že aj táto sviatosť vtláča nezmazateľný znak, ktorý žiaden dišpenz nemôže zmazať. Istotne ani klauzula Jána Pavla II. nemala v úmysle mazať krst. To je nemožné. Chcela iba udeliť výnimku od dodržiavania niektorých cirkevných zákonov.

Keď je reč o nezmazateľnom znaku, ktorý vtláča sviatosť, bude užitočné pozrieť sa aj na sviatosť birmovania. kán. 842, § 2 podčiarkuje spojitosť iniciačných sviatostí – krstu, birmovky a Eucharistie. Preto sú veriaci povinný prijať sviatosť birmovania pre

plné uvedenie do kresťanského života (porov. kán. 890 CIC). Zdôrazňuje to aj kánon 1065, § 1, ktorý patrí do časti CIC, zaoberajúcej sa manželstvom: „Katolíci, ktorí ešte neprijali sviatosť birmovania, majú ju pred pripustením k manželstvu prijať, ak je to možné bez veľkej ťažkosti.“ Aká je realita? Keďže je už všetko pripravené na slávenie manželstva, na birmovku nezostáva čas a manželstvo je uzavreté aj bez toho, že by pokrstený bol plne uvedený do kresťanského života. Na birmovku sa potom vo väčšine prípadov zabudne. Nie je skôr toto potrebnejší prípad zosúladiť teologické aspekty s právnymi aspektmi a pastoračnou praxou? Neprotirečí ignorovanie birmovky viac jednote medzi teológiou, právnymi normami a praxou ako klauzula actus formalis?

Rada by som konkrétnejšie poznala motívy pozmenenia kánonov CIC ohľadom formy slávania manželstva. Pomohlo by to určite k lepšiemu pochopeniu Apoštolského listu *Omnium in mentem*, ktorý pápež Benedikt XVI. vydal po dlhodobom šetrení situácie. Na základe odporúčaní viacerých biskupských konferencií to bolo asi žiaduce, no vysvetlenie tohto kroku je podľa môjho osobného pohľadu nedostačujúce.

2. RIADNA KÁNONICKÁ FORMA

Riadnou kánonickou formou sa myslí presne stanovený spôsob uzavretia manželstva, ktorý cirkev po stáročia presne stanovila kánonickým právom. Pri riadnej forme sa vyžaduje:

- prítomnosť nupturientov, prípadne riadne povereného zástupcu miesto jedného zo nupturientov,
- prítomnosť dvoch svedkov,
- prítomnosť asistujúceho (oddávajúceho), ktorý má potrebné cirkevné poverenie, tj. v tomto prípade jurisdikciu.

2.1. *Fakulta asistovať pri uzavieraní manželstva*

V základnom predpise máme stanovené, že iba tie kánonické manželstvá sú platné, ktoré boli uzavreté in facie Ecclesiae, teda pred tvárou cirkvi. Jednou z podmienok teda je, že boli uzavreté za asistencie miestneho ordinára alebo farára na základe ich úradu, alebo nimi delegovaného kňaza alebo diakona.

„Asistujúcim pri uzavieraní manželstva sa rozumie iba ten, kto je prítomný a žiada prejav súhlasu uzavierajúcich stránok a v mene cirkvi ho prijíma.“³⁸ Český preklad CIC 1983 na rozdiel od slovenského nepoužíva pre preklad slovného spojenia „assistens matrimōniō“ výraz „asistujúci pri uzavieraní manželstva“ alebo „osoba asistujúca pri uzavieraní manželstva“, pretože „by pri častom opakovaní znel v čestine trochu neobratne“³⁹, ale používa výraz „oddávajíc“.

V znení tohto kánona je zrejماً aktívna účasť na asistencii pri sobáši. Ide o:

1. prítomnosť,
2. vyžiadanie prejavenia súhlasu,
3. prijatie prejaveného súhlasu v mene cirkvi.

---

³⁸ CIC 1983, kán. 1108, § 2.

³⁹ TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj: *Teze k manželskému právu církevnímu*, (2009), s. 9.

Táto asistancia pri uzavieraní manželstva sa musí diať za prítomnosti svedkov.

Úlohou asistujúceho pri uzavieraní manželstva je zabezpečiť *validitas* (platnosť) a *licitas* (dovolenosť). Pokiaľ táto podmienka nie je splnená ide o vadu formy uzavretia manželstva a manželstvo je z pohľadu kánonického práva nulitné, čiže neplatné. Od vydania dekrétu *Ne temere* už asistovanie nepredstavuje iba pasívne svedectvo, to by bolo právne neúčinné. Potrebná je aktívna účasť, pri ktorej duchovný v mene cirkvi vyžaduje a prijíma prejavenie manželského súhlasu od nupturientov. Súčasťou je aj udelenie požehnania manželom. Tento predpis prevzal Kódex kánonického práva 1917 a aj 1983. Preto niektorí odborníci v dogmatike usudzujú, že jeho podiel na vzniku manželstva a na jeho sviatosti je značný, ba až rozhodujúci, a poukazujú pritom na prax východných cirkví.

Je treba pripomenúť, že v prípade, že by (väčšinou pri miešaných manželstvách) pri sobáši katolíckou kánonickou formou dve rôzne osoby vyžadovali a prípadne prijímali manželský súhlas iba od jedného z nupturientov, obvykle každý od svojho, nekonal by katolícky asistujúci to, čo sa v kán. 1108 § 2 od neho ex definitione vyžaduje, a také uzavretie manželstva by malo za následok neplatnosť manželstva pre nedodržanie kánonickej formy. K dovolenému uzavretiu manželstva sa vyžaduje, aby asistujúci svoje otázky a stránky svoje odpovede dávali tou formou, ktorá je predpísaná v príslušných liturgických knihách (tzv. liturgická forma), o ktorej pojednáva kán. 1119.

Asistujúci pri uzavieraní manželstva koná nedovolené, ak samému mu nie je zrejmy slobodný stav uzavierajúcich stránok podľa normy práva.⁴⁰

Pri uzavieraní manželstva môže asistovať iba osoba presne vymedzená kánonickým právom. Tejto právnej úprave sa venujú kán. 1109 - kán. 1112 CIC 1983. Takýmito osobami sú:⁴¹

1. klerik (biskup, kňaz, diakon)
2. majúci jurisdikciu nad nupturientami, pričom sa pre riadnu jurisdikciu vychádza zo zásady teritoriality: pápež na celom svete, miestny ordinár

---

⁴⁰ Porov. CIC 1983, kán. 1114.

⁴¹ Porov. NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolíckej cirkve s ohľadom na platné české právo*, Krystal OP a Karmelitánské nakladateľství, Kostelní Vydří (2006), s. 131 – 132.

- alebo farár na území diecézy alebo farnosti podľa miesta konania sobáša, voči všetkým sebe podriadeným a ostatným katolíkom latinského obradu.
3. vychádzajúc zo zásady personality: osobný ordinár, osobný farár, na území tejto farnosti voči osobám sebe podriadeným. V prípade súčasnej príslušnosti do teritoriálnych a aj personálnych jednotiek, je vecou nupturientov, ktorú si zvolia
  4. laickí oddávajúci, sú veľkou výnimkou, na základe nedostatku klerikov a po súhlasnom vyjadrení biskupskej konferencie a po obdržaní dovolenia od Apoštolskej stolice, môže diecézny biskup poveriť konkrétnych laikov, ale iba na území svojej diecézy
  5. osoby, ktoré by mohli byť asistujúcimi pri uzatváraní manželstva, ale nemajú v danom mieste alebo voči konkrétnym nupturientom jurisdikciu, ju môžu získať delegáciou, prípadne subdelegáciou. Takéto poverenie však musí byť dané označenej osobe a musí byť dokázateľné (najlepšíe písomne, ale pre jednotlivý prípad stačí aj ústna delegácia).

Pre porovnanie uvedieme, že v prípade východných katolíckych cirkví upravených CCEO 1990 a pravoslávnych cirkví, sobášiaticim môže byť výlučne len kňaz, nie však diakon ani laik.⁴²

2.1.1. Miestny ordinár

Miestny ordinár je nositeľom riadnej moci v cirkvi a má fakultu asistovať pri uzavieraní manželstiev zo svojho úradu (*assistens ex officio*), teda mu nemusí byť moc udelená zvláštnym úkonom.⁴³

„Miestny ordinár a farár, ak neboli rozsudkom alebo dekrétom exkomunikovaní alebo postihnutí interdiktom, alebo suspendovaní z úradu, alebo za takých vyhlásení, na základe úradu platne asistujú v hraniciach svojho územia pri uzavieraní manželstiev

---

⁴² Porov. TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Zábaj: *Teze k manželskému právu cirkevnímu*, (2009), s. 26.

⁴³ Porov. TRETERA, Jiří Rajmund: *Konfesní právo a cirkevní právo*, Jan Krigl, Praha (1997), s. 134.

nielen podriadených, ale aj nie podriadených, len keď aspoň jeden z nich je latinského obradu.“⁴⁴

Otázku, kto je miestnym ordinárom upravuje *CIC 1983* v kán. 134 § 1 a § 2:

„Pod menom ordinár sa v práve okrem Rímskeho veľkňaza rozumejú diecézni biskupi a iní, ktorí sú hoci len dočasne na čele nejakej partikulárnej cirkvi alebo jej na roveň postaveného spoločenstva podľa normy kán. 368, ako aj tí, ktorí majú v nich všeobecnú riadnu výkonnú moc, totiž generálni a biskupskí vikári; a taktiež pre svojich členov vyšší predstavení klerických rehoľných inštitútov pápežského práva a klerických spoločností apoštolského života pápežského práva, ktorí majú aspoň riadnu výkonnú moc.“⁴⁵

„Pod menom miestny ordinár sa rozumejú všetci, ktorí sú uvedení v § 1 s výnimkou predstavených rehoľných inštitútov a spoločností apoštolského života.“⁴⁶

Za miestneho ordinára je teda považovaný:

- Rímsky veľkňaz na celom svete,
- Diecézny biskup na území svojej diecézy,
- Predstavení miestnych cirkvi, ktorí sú podľa práva⁴⁷ postavení na roveň diecézneho biskupa, tzn.: územný opát, územný prelát, apoštolský prefekt a apoštolský vikár, apoštolský administrátor trvalo erigovanej apoštolskej administratúry,
- Administrátor diecézy (dočasný správca uprázdnenej diecézy) na území diecézy,
- Biskup koadjutor (biskup nástupca)⁴⁸ a pomocný biskup s mimoriadnymi právomocami na území diecézy,⁴⁹
- Generálny vikár na území diecézy,⁵⁰
- Biskupský vikári na území diecézy,⁵¹

---

⁴⁴ CIC 1983, kán. 1109, § 2.

⁴⁵ Ibid., kán. 134, § 1.

⁴⁶ CIC 1983, kán. 134, § 2.

⁴⁷ Ibid., kán. 368 a kán. 381.

⁴⁸ Ibid., kán. 405, § 2.

⁴⁹ Ibid., kán. 406, § 1.

⁵⁰ Ibid., kán. 134, § 1-2, kán. 475 § 1 a kán. 479 § 1.

⁵¹ Ibid., kán. 476.

- Osobný ordinár pri uzavieraní manželstiev tých osôb, z ktorých aspoň jedna je podriadená v medziach jeho oblasti.⁵²

2.1.2. Farár

Riadnu fakultu asistovať uzavieraniu manželstiev (ex officio) majú v rámci svojej kompetencie aj farári. Pod týmto menom rozumieme tieto osoby:

- farár územnej farnosti,⁵³
- farár personálnej farnosti voči osobám sebe podriadeným na území spadajúcim do jeho jurisdikcie,⁵⁴
- administrátor farnosti na území svojej farnosti,⁵⁵
- farár („kvázi farár“, „akoby farár“) na území akoby farnosti,⁵⁶
- osobný farár pri uzavieraní manželstiev tých osôb, z ktorých aspoň jedna je podriadená v medziach jeho oblasti a právomoci,⁵⁷
- farský vikár alebo farár dočasne spravujúci farnosť po jej uprázdení alebo pri hatení výkonu farára, pokiaľ nie je vymenovaný farár alebo administrátor, na území farnosti,⁵⁸
- každý jednotlivý člen kňazského tímu, ktorému je zverená jedna alebo viacej farností, na území tejto farnosti alebo všetkých týchto farností.⁵⁹

Pre úplnosť treba uviesť „nasledovné poznatky, ktoré sa týkajú fakulty asistovať pri manželstvách:

- miestny ordinár, farár a tí, čo sú podľa práva postavení na roveň farára majú fakultu asistovať pri manželstvách iba na svojom území, čiže platne asistujú iba pri tých manželstvách, ktoré sa uzavierajú na ich území,

---

⁵² Ibid., kán. 1110.

⁵³ Ibid., kán. 519 a kán. 530 odst. 4.

⁵⁴ Ibid., kán. 519, kán. 530 odst. 4 a kán. 1110.

⁵⁵ Porov. CIC 1983, Kán. 539 a kán. 540.

⁵⁶ Ibid., kán. 516.

⁵⁷ Ibid., kán. 1110.

⁵⁸ Porov. NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolíckej cirkvi s ohľadom na platné české právo*, Krystal OP a Karmelitánské nakladateľstvá, Kostelní Vydří (2006), s. 133, CIC 1983 kán. 541, § 1.

⁵⁹ Ibid., s. 133.

- miestny ordinár, farár a tí, čo sú podľa práva postavení na úroveň farára, platne asistujú pri manželstvách svojich podriadených, ale tiež aj nie svojich podriadených, avšak aspoň jedna stránka, ktorá uzaviera manželstvo, musí byť katolíkom latinského obradu,

- ordinár, farár a tí, čo sú podľa práva postavení na úroveň farára, ak nie sú ustanovení na báze územnej, ale personálnej platne asistujú iba pri tých manželstvách, ak aspoň jedna stránka, ktorá uzaviera manželstvo je ich podriadeným a navyše len v rámci svojej jurisdikcie (napr. rektor kňazského seminára je postavený podľa práva na úroveň farára a jeho podriadenými sú všetci, ktorí sa v seminári nachádzajú. Avšak „rektor seminára nemôže asistovať platne pri uzavieraní manželstiev svojich podriadených, lebo kán. 262 vyňal z jeho jurisdikcie materiu týkajúcu sa manželstva).“⁶⁰

Pre platnú asistenciu pri uzatváraní manželstiev sa teda u riadneho asistujúceho vyžaduje:

1. územná právomoc (právomoc na jeho jurisdikčnom území),
2. kánonická bezúhonnosť – nedotknuteľnosť kánonickými sankciami, ktoré by znemožňovali platne vykonávať jeho úrad. Neplatná by bola asistencia takého, ktorému bola rozsudkom alebo dekrétom uložená alebo vyslovená exkomunikácia v zmysle kán. 1331, § 2, bod 2, interdikt v zmysle kán. 1332 alebo suspenzia v zmysle kán. 1333, § 1 – 2,
3. asistencie pri takých manželstvách, pri ktorých okrem iných kánonických podmienok je splnená aj tá podmienka, aby aspoň jeden z manželov bol latinského obradu – nezáleží na tom, či muž alebo žena. Keď sú obidvaja východného katolíckeho obradu, u nás gréckokatolíckeho, vtedy je asistencia latinského služobníka, hoci aj na vlastnom území, neplatná.

CIC z roku 1917 prikazoval v kán. 1097, § 2, že manželstvo sa má uzatvárať pred farárom snúbenice. Tento predpis CIC z roku 1983 zrušil.

---

⁶⁰ DUDA, Ján.: *Katolícke manželské právo*. Kňazský seminár biskupa J. Vojaššáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie (1996), s. 208.

2.1.3. Delegovaní kňazi a diakoni

Fakultu asistovať pri uzavieraní manželstiev je možné aj delegovať. Vtedy nehovoríme o fakulte asistovať z úradu (*assistens ex officio*), ale o fakulte asistovať na základe delegácie (*assistens ex delegatione*). Fakulta asistovať uzavieraniu manželstva je riadna, ak je spojená s úradom; delegovaná, ak je udelená osobe bez ohľadu na úrad.⁶¹

Pri delegovanej právomoci sa budeme zaujímať o tieto otázky: kto môže delegovať, kto môže byť delegovaný a ako môže byť delegovaný, a či možno už delegovanú fakultu asistovať pri uzavieraní manželstiev delegovať inej osobe (subdelegovať).

Delegovať môžu nositelia *assistens ex officio* v rozsahu svojej jurisdikcie. To znamená:

- miestny ordinár na území svojej jurisdikcie,
- osobný ordinár na svojom území voči osobám vo svojej právomoci,
- farár na území svojej farnosti,
- osobný farár vo vzťahu k osobám podriadeným svojej právomoci na území svojej jurisdikcie.

Delegovaní môžu byť:

- kňazi ale aj diakoni.⁶² Delegovaní kňazi a diakoni musia vlastniť sobášnu delegáciu, o ktorej hovorí kánon 1111. V prípade nutnosti delegácie diakonov pre sobášenie dochádza ku kolízii zásady subsidiarity a priority farára, a to v prospech priority farára. „Podľa zásady subsidiarity by svadobné obrady vo farnosti mali viesť prednostne diakoni“⁶³, preto je „podivné, že diakoni nemajú oprávnenie k asistovaniu sobášu dané priamo zo zákona“⁶⁴ a musia byť k sobášeniu delegovaní.

---

⁶¹ Porov. CIC 1983, kán. 131, § 1: „Riadna riadiaca moc je tá, ktorá na základe samého práva je spojená s nejakým úradom; delegovaná je tá, ktorá sa udeľuje samej osobe nie prostredníctvom úradu.“

⁶² Porov. CIC 1983, kán. 1111, § 1: „Miestny ordinár a farár, pokiaľ platne zastávajú úrad, môžu kňazom a diakonom delegovať splnomocnenie, aj všeobecné, asistovať pri uzavieraní manželstiev v hraniciach svojho územia.“

⁶³ TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj: *Teze k manželskému právu cirkevnému*, (2009), s. 10.

⁶⁴ *Ibid.*, s. 10.

- laici – môže ich delegovať len miestny ordinár.⁶⁵ § 2 kán.1112 CIC 1983 stanoví, že sa má vybrať súci laik, schopný dávať snúbencom poučenie a spôsobilý riadne vykonávať sobášnu liturgiu.

Laikov možno delegovať len v prípade splnenia určitých podmienok: v mieste, kde sa má manželstvo sláviť, naozaj nie sú kňazi alebo diakoni (alebo im režim zakazuje vykonávať svoju činnosť); diecézny biskup si získa vopred odobrenie zo strany biskupskej konferencie (ak by mu ho odoprela, má možnosť obrátiť sa na Apoštolskú stolicu s uvedením svojich dôvodov); existuje povolenie od Apoštolskej stolice. Aby mohla byť aplikovaná táto sobášna delegácia na laika, vyžaduje sa samozrejme jeho špeciálna príprava. Takýto laik musí poznať cirkevné právo, morálku, vierouku, liturgiu, aby na úrovni mohol vykonať predsobášne poučenie a prípravu, ako aj samotný sobášny obrad. Takáto delegácia pre laika, ktorý môže v zmysle predpisu kán. 1112 asistovať pri uzatváraní manželstva vo funkcii úradného svedka cirkvi, nedáva mu spôsobilosť na dišpenzáciu od prekážok v naliehavých prípadoch v zmysle predpisu kán. 1080, § 1.

Čo sa týka delegovania laika len samotným miestnym ordinárom, iného názoru je Castaño, ktorý sa domnieva, že na základe kán. 1111 môže laika delegovať i farár, pretože nie je norma, ktorá by to zakazovala, a pretože kán. 1111 hovorí predovšetkým o spôsobe udelenia delegácie, a preto je nutné dané ustanovenie vykladať s ohľadom na cieľ zákona, t.j. umožniť riadny cirkevný sobáš tým, ktorí oň žiadajú, delegovaním osoby, ktorá inak môže byť asistujúcim pri uzatváraní manželstva.⁶⁶ Výslovne však danú možnosť odmieta Chappietta.⁶⁷ Podľa nášho názoru je v našich podmienkach táto otázka iba teoretická, ale prikláňame sa k prísnejšiemu názoru (teda, že laika môže delegovať iba miestny ordinár), pretože možnosť delegovania laika k asistovaniu uzavretia manželstva je v kán. 1112 jednoznačne daná ako výnimka (prejednanie biskupskej konferencie, dovolenie

---

⁶⁵ Porov. CIC 1983, kán. 1112, § 1: „Kde niet kňazov a diakonov, diecézny biskup po predchádzajúcom priaznivom vyjadrení Konferencie biskupov a po dosiahnutí dovolenia Svätej stolice môže delegovať laikov, ktorí majú asistovať pri uzavieraní manželstiev.“

⁶⁶ Porov. CASTAÑO FERNANDEZ, José M.: *Legislación matrimonial de la Iglesia*, Editorial San Esteban, (1994) s. 360 – 361.

⁶⁷ Porov. CHIAPPETTA, Luigi: *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, Edizioni Dehoniane, Napoli, 1988, 2 voll.

Apoštolskej stolice), a výnimky musia byť podľa kán. 18 interpretované striktné t.j. zužujúcim výkladom. Delegácia laikov sa v ČR neuplatňuje, pretože nie sú na to splnené vyššie zmienené podmienky.

Delegácia môže byť daná:

- ad casuum – pre konkrétnu svadbu, tzv. zvláštna delegácia (delegatio specialis)
- ad universitatem cassum – pre všetky manželstvá, ktoré sa uzavierajú v rozsahu právomoci alebo pre manželstvá určitej oblasti alebo kategórie, tzv. všeobecná delegácia (delegatio generalis)

Úkon delegácie na to, aby bol platný musí obsahovať aj určité podstatné náležitosti. Musí z nej byť zrejmé, komu sa delegácia udeľuje (uvádza sa teda meno, príp. funkcia, dátum narodenia a pod.) a o aký druh delegácie ide. Všeobecná alebo nejasná delegácia neplatí. Nestačí delegácia predpokladaná (praesumpta vel interperativa), čiže taká, ktorú by farár, keďže je v takom duševnom rozpoložení, udelil, ak by ho kňaz o ňu požiadal. Neplatná je i delegácia tichá (tacita), tzn. bez akéhokoľvek vonkajšieho gesta. Pri delegovaní ad casuum je dôležité výslovne označenie manželstva, na ktoré sa delegovanie vzťahuje. kán. 1113 hovorí, že skôr, než sa udelí zvláštno delegovanie, má sa zabezpečiť všetko, čo stanovuje právo na dokázanie slobodného stavu. Delegáciu ad universitatem casuum je potrebné vždy udeliť písomne.

Asistujúci pri uzavieraní manželstva koná nedovolené, ak mu nie je zrejmé dovoľenie farára, vždy keď asistuje na základe všeobecného delegovania.⁶⁸

2.1.3.1 Možnosť subdelegovať

Keďže otázka subdelegovania nie je v kánonickom manželskom práve konkrétne upravená, treba danú problematiku riešiť podľa všeobecných predpisoch kánonického práva, ktoré sú stanovené v prvej knihe Kódexu a konkrétne v kán. 137, §§ 2-3. O subdelegácii podľa uvedeného kánona platia tieto predpisy, ktoré aplikujeme na fakultu asistovať pri manželstvách:

---

⁶⁸ Porov. CIC 1983, kán. 1114.

1. ak fakultu asistovať pri manželstvách udelila Apoštolská stolica, môže byť táto subdelegovaná na jednotlivý prípad ako aj na všeobecnosť prípadov, ak právo nestanovuje inak (kán. 137, § 2);
2. ak fakultu asistovať pri manželstvách delegovala nie Apoštolská stolica, ale iná kompetentná autorita cirkvi, ktorá vlastní túto moc ex officio a táto autorita ju delegovala na všeobecnosť prípadov (ad universitatem casuum), môže byť táto subdelegovaná iba na jednotlivý prípad; avšak ak táto autorita ju delegovala na jednotlivý prípad (ad casuum), alebo pre vymedzené úkony, nemôže byť táto fakulta subdelegovaná; existuje však výnimka: autorita, ktorá delegáciu udeľuje na jednotlivý prípad, výslovne udelí dovoľenie túto udelenú fakultu subdelegovať (kán. 137, § 3);
3. subdelegovaná fakulta asistovať pri manželstvách nemôže byť už ďalej znova subdelegovaná, ak to delegujúci výslovne nepovolil (kán. 137, § 4).⁶⁹

2.2. Svedkovia pri uzavieraní manželstva

Ďalšou podmienkou pre platnosť uzavretia manželstva je prítomnosť aspoň dvoch svedkov.

Kánonické právo nestanovuje žiadne formálne požiadavky na svedkov, ako je veková hranica, vzťah k nupturientom, cirkevné postavenie či náboženská príslušnosť. Ich úlohou je zaistiť verejnosť, t.j. právnu dokázateľnosť uzavretia manželstva. Pod termínom „verejné uzavretie manželstva“, sa chápe verejne právny úkon, v zmysle právnej verejnosti, čo značí právnu dokázateľnosť vo verejnom obore (forum externum), a nie verejná publicita takéhoto úkonu, akou by sa mohla myslieť napr. publicita prostredníctvom médií. Preto je nevyhnutné, aby boli schopní pochopiť obrad, vnímať ho a následne dosvedčiť jeho konanie.⁷⁰

---

⁶⁹ DUDA, Ján.: *Katolícke manželské právo*. Kňazský seminár biskupa J. Vojtaššáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie (1996), s. 210.

⁷⁰ Porov. NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolíckej cirkve s ohľadom na platné české právo*, Krystal OP a Karmelitánské nakladateľství, Kostelní Vydří (2006), s. 130.

Z povahy poslania svedka vyplýva, že to nemusí byť nutne osoba takýmto titulom priamo poverená, označená, ale za svedka môže byť považovaný každý, kto sa obradu sobáša zúčastnil, vnímal slová manželského sľubu, chápal zmysel obradu, pozná nupturientov, alebo aspoň jedného z nich, a je teda schopný dosvedčiť uskutočnenie sobáša.⁷¹

Podmienkou je, aby vzhľadom na svoj vek, telesný a duševný stav boli schopní dosvedčiť, že sa manželstvo uzavrelo. Svedkami môžu byť muži, ženy, katolíci, nekatolíci i nepokrstení. Svedkovia majú byť tak identifikovaní, aby ich bolo možné predvolať, keď je potrebné podať svedeckú výpoveď, preto sa „celým rodným menom a priezviskom podpisujú do protokolu pre svetskú matriku i do zápisu v cirkevnej matrike (v knihe oddaných).⁷²

„Svedkovia nemusia súhlasiť s uzavieraným sobášom, čo je však vzhľadom na platnosť uzavieraného manželstva irelevantné.“⁷³

Čo sa týka porovnania ustanovenia CIC z roku 1917 a CIC z roku 1983, tak tieto dve úpravy sú vecne zhodné. Zaujímavé je porovnanie s českým sekulárnym právom. V zmysle vyhlášky Federálneho ministerstva vnútra č. 22/1977 Sb., ktorou sa vydávajú bližšie predpisy k zákonu o matrikách § 47 odst. 2., právo vymedzovalo ale už nevymedzuje podmienky pre svedkov, kedy svedkovia museli byť dospelými osobami, tj. osoby, ktoré dovŕšili 18 rok života, alebo osoby, ktorým bolo povolené uzatvoriť manželstvo vo veku 16 rokov, a ktoré sa od uzatvorenia manželstva stávajú dospelými (zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákonník, § 8, odst. 2.) Nová vyhláška č. 207/2001 Sb. k novému zákonu o matrikách č. 301/2000 Sb. doterajšiu vyhlášku č. 22/1977 Sb. zrušila, bez toho, aby obsahovala ustanovenia upresňujúce požiadavky na svedkov pri svadbe. Subsidiárne použitie občianskeho zákonníka č. 40/1964 Sb. tu až tak nepomáha, pretože jeho § 9 stanovuje, že mladiství, majú spôsobilosť iba na také právne úkony, ktoré svojou povahou primeranou k ich rozumovej vyspelosti zodpovedajú ich veku. Vzniká tak právne nie celkom jasná situácia, ktorá sa môže vykladať i tak, že nedospelosť svedkov je právne treba posudzovať podobne ako v kánonickom práve. Každopádne je právne istejšie, keď sú svedkovia už dospelí. Nedospelosť svedka však

---

⁷¹ Porov. Żurowski, Marian. A: *Kanoniczne prawo małżeńskie Kościoła katolickiego*, Katowice (1987), s. 297.

⁷² TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj: *Teze k manželskému právu církevnímu*, (2009), s. 11.

⁷³ NEMEC, Matúš: *Základy kánonického práva*, Iura Edition, Bratislava (2001), s. 127, s. 128.

nie je v zákone o rodine stanovená ako okolnosť spôsobujúca neplatnosť manželstva, a preto občianskej platnosti manželstva nebráni.

2.3. *Miesto uzavretia manželstva*

Uzavretie manželstva patrí medzi tzv. farské úkony, a preto sa primárne hovorí o tom, ktorá farnosť je príslušná pre uzatvorenie manželstva. Manželstvá sa majú sláviť vo farnosti, v ktorej jedna z uzavierajúcich stránok má trvalé alebo prechodné bydlisko, alebo sa tam aspoň mesiac zdržiava. Ak sa jedná o potulných, má sa sláviť vo farnosti, kde sa skutočne nachádzajú, avšak s povolením vlastného ordinára alebo vlastného farára sa môžu sláviť aj inde.⁷⁴ Dôvody pre preferenciu farnosti, predovšetkým, čo sa týka vlastnej farnosti, nie sú ani tak právne ako skôr teologické, t.j. povaha farnosti a potreba zakotvenia života veriaceho človeka v konkrétnom vymedzenom spoločenstve.⁷⁵ V inej farnosti by manželstvo bolo uzatvorené platne ale nedovolené. Dovolené by bolo iba na základe dovolenia miestneho ordinára alebo farára farnosti, ktorá je príslušná podľa Kódexu.

Čo sa týka manželstva medzi katolíckou stránkou a pokrstenou nekatolíckou stránkou má sa uzavrieť vo farskom kostole, pričom v inom kostole alebo oratóriu sa môže uzavrieť iba s dovoľením miestneho ordinára alebo farára.⁷⁶ Tieto predpisy o mieste uzatvárania manželstva mal aj CIC z roku 1917 v kán. 1109, s tým rozdielom, že v § 3 bol predpis, ktorý stanovoval, že sobáše pri miešanom manželstve nepatria do katolíckeho kostola, avšak miestny ordinár mohol takéto sobáše povoliť, čo sa aj všeobecne povoľovalo.

Keď sa však uzatvára manželstvo medzi pokrstenou stránkou a nepokrstenou, takéto manželstvo sa môže uzavrieť v kostole alebo na inom vhodnom mieste.⁷⁷ Pri uzatváraní takéhoto manželstva, (ide o rozdielne náboženstvá s dišpenzom), aby sa ono mohlo uzavrieť aj inde ako v kostole, netreba žiadať už povolenie miestneho ordinára,

---

⁷⁴ Porov. CIC 1983, kán. 1115.

⁷⁵ Porov. GÓRECKI, Edward: *Církev se uskutečňuje ve farnosti*, Matice cyrilometodějská, Olomouc 1996, s. 24-25.

⁷⁶ Porov. CIC 1983, kán. 1118, § 1-2.

⁷⁷ Ibid., § 3.

pretože takéto povolenie vyplýva zo samotného zákona. CIC z roku 1917 v kán. 1109 § 3, stanovoval, že takéto slávenie uzatvárania manželstva sa má konať mimo posvätný priestor, pokiaľ ordinár nedal dišpenz od tohto ustanovenia, v tom prípade sa mal zachovať ustanovenie kán. 1102 § 2, t.j. sobáš bez posvätných obradov, ordinár však môže povoliť výnimku, ale vždy však musí byť sobáš mimo omše.

Nakoľko v CIC 1983 už nie je zákaz konať sobáše v kaplnke alebo v oratóriu nejakého rehoľného domu, treba považovať niekdajší zákaz za zrušený. Miestny farár ako aj miestny ordinár môže dovoliť konať sobáš aj mimo farského kostola.

Je treba pripomenúť, že všetky predpisy ohľadne miesta sobáša zavádzajú pod sankciou nedovolenosti. Pokiaľ teda sobáši osoba, ktorá má potrebnú jurisdikciu a kompetenciu, ale koná sa tak na mieste, ktoré nie je príslušné, a nebolo vyžiadané povolenie, je takéto manželstvo platné ale nedovolené.

Pokiaľ ide o české sekulárne právo, v zákone č. 94/1963 Sb. o rodine v § 4 rieši otázku konania občianskeho sobáša. Ohľadne cirkevného sobáša v § 4 a odst. 2 je odkaz na cirkevné či náboženské právo, kde sa stanovuje, že manželstvo sa má uzatvárať v mieste stanovenom predpismi cirkvi alebo náboženskej spoločnosti pre náboženské obrady alebo náboženské úkony.

Čo sa týka času slávania, treba povedať, že CIC z roku 1983 nemá žiadne obmedzenia vo svojich právnych normách. Z toho vyplýva, že uzavrieť manželstvo je dovolené počas celého roka. Avšak v zmysle partikulárnych zvyklostí tu treba rešpektovať miestne podmienky, ktoré môže miestny ordinár upraviť v partikulárnych normách. Sobáše vždy boli spojené s vonkajšími prejavmi radosti a s vonkajšími slávnosťami. Veriaci sa majú viesť k tomu, aby sa za normálnych okolností nekonali sobáše v také dni, keď cirkev upriamuje pozornosť na dôležité tajomstvá viery, napr.: Veľký piatok, Popolcová streda a pod. Iné sú však prípady naliehavej potreby. Napríklad Tridentský koncil zakazoval sobáše od adventu po Zjavenie Pána a od Popolcovej stredy po Veľkonočnú oktávu. V CIC 1917 v kán. 1108, § 2, bol tento čas zakázaný od prvej adventnej nedele po Narodenie Pána a od Popolcovej stredy po Veľkonočnú nedeľu.

2.4. Zázpis do matriky

Uzavretie manželstva sa má zapísať do matriky sobášených s príslušnými údajmi⁷⁸ a tiež do matriky pokrstených⁷⁹. Pri samotnom sobáši alebo po jeho skončení v sakristii, je potrebné, aby zápis v matrike podpísali určené osoby – to sa líši v závislosti od použitého formulára, ale mali by ho vždy podpísať novomanželia a svedkovia.⁸⁰ Taktiež je potrebné, aby novomanželia, svedkovia a asistujúci podpísali predpísaným spôsobom štátny formulár o uzavretí manželstva.⁸¹

„Duchovný, ktorý pri sobáši asistoval spolu s farárom“⁸² miesta uzavretia manželstva má povinnosť a odpovedá za zaslanie správy o uzatvorení manželstva tzv. Ne temere do krstných matrik novomanželov, prípadne do farnosti nekatolíckeho pokrsteného manžela, a do farnosti ktorá udelila licenciu pre uzavretie manželstva v inej farnosti.⁸³

Ak sa slávenie manželstva konalo podľa mimoriadnej formy, t.j. pred dvoma svedkami, má kňaz alebo diakon, ktorí sa zúčastnili obradu alebo svedkovia spolu s manželmi povinnosť nahlásiť uzavretie manželstva farárovi alebo miestnemu ordinárovi podľa miesta konania sobáša, a tí potom majú povinnosť zaistiť ostatné administratívne úkony.⁸⁴

V prípade, že pre uzavretie manželstva bol daný dišpenz od kánonickej formy, je povinnosťou ordinára, ktorý udelil dišpenz, zaistiť nahlásenie uzavretia manželstva zo strany katolíckeho nupturienta ako aj jeho zapísanie do farských kníh, teda matrik.⁸⁵

Ak sa jedná o miešané manželstvá uzavreté v inej cirkvi či cirkevnej spoločnosti, nutne to predpokladá súčinnosť zodpovedných osôb z oboch konfesí v duchu ekumenizmu.

Spôsobom stanoveným partikulárnym právom sa v každej diecéze periodicky vykonávajú opisy matrik zosobášených a posielajú sa do archívu na biskupský úrad. Vyplnenie týchto predpisov je povinnosťou farára.⁸⁶

---

⁷⁸ Porov. CIC 1983, kán. 1121, § 1.

⁷⁹ Ibid., kán. 1122, § 1.

⁸⁰ Ibid., kán. 1121, § 1.

⁸¹ Porov. NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolíckej cirkve s ohľadom na platné české právo*, Krystal OP a Karmelitánské nakladateľství, Kostelní Vydří (2006), s. 154,

⁸² TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj: *Teze k manželskému právu církevnímu*, (2009), s. 23.

⁸³ Ibid., kán. 1122.

⁸⁴ Ibid., kán. 1121, § 2.

⁸⁵ Porov. CIC 1983., kán. 1121, § 3.

2.4.1. Štátne zaznamenávanie cirkevne uzatvoreného manželstva

V rámci evidencie uzatvorených manželstiev stanovuje § 4b odst. 3 zákona č. 94/1963 Sb., o rodine, príslušnej cirkevnej autorite, v Katolíckej cirkvi farárovi miesta konania cirkevného sobáša, povinnosť doručiť Protokol o uzavretí manželstva v dobe troch pracovných dní od uzavretia manželstva na príslušný matričný úrad podľa miesta konania sobáša (od ktorého predtým dostal osvedčenie o splnení požiadaviek zákona o rodine).⁸⁷ Protokol musia pri samotnom sobáši či tesne po ňom podpísať: manželia, svedkovia a asistujúci, prípadne tiež zástupca ak by išlo o uzatvorenie manželstva prostredníctvom zástupcu, a tlmočník (zák. č. 301/2000 Sb., o matrikách, § 40). K platnosti musí byť protokol označený guľatou pečiatkou farnosti na strane so zmienými podpismi. Spolu s protokolom je potrebné dodať matričnému úradu doklady potrebné pre uzavretie manželstva, podľa § 20 odst. 2 zák. 301/2000 Sb., o matrikách, nakoľko matričný úrad je povinný skontrolovať podľa nich údaje na protokole o uzatvorení manželstva, jedná sa o doklady špecifikované v § 33 – 38 zák. o matrikách, predovšetkým rodné listy, a jeden exemplár osvedčenia o splnení požiadaviek zákona o rodine.

Na základe zákona č. 328/1999 Sb., o občianskych preukazoch, v znení neskorších predpisov, § 12, je orgán cirkvi teda farár miesta konania sobáša, povinný oddeliť vyznačenú časť občianskeho preukazu manželov, avšak iba občanov Českej republiky, a vydať im potvrdenie o zmene údajov zapisovaných do občianskeho preukazu. Na základe toho matričný úrad vydá predtlačé potvrdení o zmene údajov zapisovaných do občianskeho preukazu.

Ďalej je povinnosť oznámiť obecnému úradu obce s rozšírenou pôsobnosťou, ktorý vydal občiansky preukaz, číslo vydaného potvrdenia, dôvod a dátum jeho vydania, číslo, prípadne sériu občianskeho preukazu, meno, prípadne mená, a priezvisko občana. Zo zák. 328/1999 Sb. § 12, odst. 2, je jasné, že túto povinnosť má orgán, pred ktorým sa manželstvo uzatváralo, v tomto prípade je to farnosť, čiže farár danej farnosti, kde sa konal sobáš.

---

⁸⁶ Porov. GÓRECKI, Edward: *Církev se uskutečňuje ve farnosti*, Matice cyrilometodějská, Olomouc (1996),s.24-26.

⁸⁷ Porov. HRDINA, Antonín Ignác: *Církevní sňatek po novele zákona o rodině*, in: *Právník*,138 (1999), č. 3, s. 262-264.

Aj napriek tomu, že v súčasnosti sú smerodajné záznamy v svetských matrikách, aj zápisy v matrikách cirkví majú svoj význam, či už pre účely následného posudzovania cirkevnej platnosti manželstva alebo kontrolnej činnosti orgánov cirkví.⁸⁸

2.5. *Tajná forma uzavretia manželstva*

Na základe prirodzeného práva uzavrieť manželstvo, cirkev vychádza v ústrety i takým situáciám, kedy by bežné uzavretie manželstva mohlo viesť nupturientov k značným problémom, a v takýchto prípadoch dovoľuje neverejné uzavretie sobáša. Avšak závažnosť a naliehavosť posudzuje miestny ordinár. Takým dôvodom by mohla byť hrozba pohoršenia, kedy napr. nupturienti sú svojím okolím považovaní za manželov, ďalej to môže byť prípad kedy manželstvo nie je možné uzavrieť podľa noriem svetského práva alebo cirkevného práva verejne, napr. prenasledovanie cirkvi, čo je spojené so zákazom cirkevných sobášov, a pre nupturientov by z toho pramenila veľká ťažkosť, alebo to môže byť i veľká sociálna nerovnosť nupturientov, ktorá by im mohla spôsobiť ako manželom veľmi závažné problémy.⁸⁹

V takýchto prípadoch sa vyžaduje:⁹⁰

1. dodržanie riadnej kánonickej formy
2. dovoľenie miestneho ordinára (na základe žiadosti a jej preskúmania)
3. tajné predsobášne poučenie
4. záväzok mlčanlivosti pre miestneho ordinára, asistujúceho, svedkov a i samotných manželov, pričom záväzok mlčanlivosti pre miestneho ordinára *ex lege* zaniká, pokiaľ by z ďalšieho zachovania tajomstva hrozilo závažné pohoršenie alebo veľké poškodenie sviatostnosti manželstva, táto výhrada musí byť nupturientom oznámená pred sobášom
5. zaznamenanie uzavretého manželstva iba v knihe uloženej v tajnom archíve kúrie, teda tiež bez oznámenia do krstných matrík nupturientov.

---

⁸⁸ Porov. TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj: *Teze k manželskému právu cirkevnému*, (2009), s. 4.

⁸⁹ Porov. CHIAPPETTA, Luigi: *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, Edizioni Dehoniane, Napoli, (1988), 2 voll., s. 395.

⁹⁰ Porov. CIC 1983, kán. 1131 – 1133.

Pretože cieľom tajného uzavretia manželstva je dobro manželov, oni sami môžu takéto manželstvo odtajniť, avšak vzhľadom k záväzku mlčanlivosti majú danú vec predtým konzultovať s miestnym ordinárom. Pokiaľ dôjde ku zverejneniu uzavretia manželstva, či už zo strany miestneho ordinára alebo manželov, je potrebné to oznámiť i osobám viazaných mlčanlivosťou.⁹¹

Tajné uzavretie manželstva riešil aj CIC z roku 1917 v kán. 1104 – 1107, pričom ho nazýval „manželstvom vo svedomí“ – *matrimonium conscientiae*. Rozdiely oproti CIC z roku 1983:

1. musia chcieť zverejnenie manželstva obaja,
2. ustanovenie kán. 1106, že záväzok mlčanlivosti neviaže ordinára, pokiaľ sa tajne zosobášení manželia nestarajú o krst svojich detí alebo sa ich snažia nechať pokrstiť pod cudzím menom, bez toho aby do 30 dní po krste upovedomili o narodení a krstu dieťaťu ordinára, alebo pokiaľ sa nestarajú o kresťanskú výchovu svojich detí.

---

⁹¹ Porov. CORIDEN, James A., HEINTSCHEL, Donald E., GREEN, Thomas J.: *The Code of Canon Law. A Text and Commentary*, Paulist Press, New Jersey (1985), s. 806 – 807.

3. MIMORIADNA FORMA UZAVRENIA MANŽELSTVA

Kánonické právo za mimoriadnych okolností pripúšťa aj mimoriadne spôsoby uzavretia manželstva, ktoré sú uvedené v kán. 1112 a v kán. 1116 spomínaného Kódexu. Za dôvod pre mimoriadnu formu uzavretia manželstva môže byť považované „prirodzené právo vstúpiť do manželstva...a nemožnosť dodržať riadnu formu pre okolnosti, ktoré nupturienti nemôžu ovplyvniť.“⁹²

3.1. Kánonická forma podľa kán. 1112

„Ak niet kňazov alebo diakonov, diecézny biskup po predchádzajúcom priaznivom vyjadrení Konferencie biskupov a po obdržaní licencie od Svätej stolice, môže delegovať laikov, aby asistovali pri manželstvách.“⁹³

„Má sa vybrať súci laik, schopný dávať nupturientom poučenie a primerane vykonať sobášnu liturgiu.“⁹⁴

Táto kánonická forma uzavretia manželstva bola zavedená až inštrukciou „*Sacramentalem indolem*“ Kongregácie pre disciplínu sviatostí dňa 15. mája 1974. Bola to predovšetkým Konferencia biskupov Brazílie, ktorá požiadala Apoštolskú stolicu o právomoc delegovať fakultu asistovať pri manželstvách aj laikom. Najskôr Kongregácia pre disciplínu sviatostí danú žiadosť zamietla vydaním inštrukcie „*Ad Sanctam Sedem*“ zo dňa 7. 12. 1971, avšak neskôr táto možnosť bola uvedená až v texte spomínanou inštrukciou „*Sacramentalem indolem*“ zo dňa 15. 5. 1974, avšak iba pre presne určené územia.⁹⁵

Pre celú cirkev možnosť delegovať fakultu asistovať pri manželstvách aj laikom bola zavedená kán. 1112 CIC z roku 1983. Právomoc delegovať túto fakultu má

---

⁹² NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolíckej cirkve s ohľadom na platné české právo*, Krystal OP a Karmelitánské nakladateľstvá, Kostelní Vydří (2006), s. 137.

⁹³ Porov. CIC 1983, kán. 1112, § 1.

⁹⁴ Ibid., § 2.

⁹⁵ Porov. DUDA, Ján: *Katolícke manželské právo*, Kňazský seminár biskupa J. Vojtaššáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie (1996), s. 221.

diecézny biskup a tí čo sú podľa práva postavení na roveň diecézneho biskupa, avšak za nasledovných podmienok:

1. je nedostatok kňazov a diakonov,
2. skôr než udelí delegáciu, musí si vyžiadať stanovisko konferencie biskupov, ktoré musí byť priaznivé,
3. skôr než udelí takúto delegáciu, musí si vyžiadať k tomu dovoľenie Apoštolskej stolice.⁹⁶

Taktiež Kódex stanovuje, že na takúto úlohu je potrebné vybrať spôsobilého laika, ktorí aj po stránke katechetickej je schopný pripraviť nupturientov na prijatie manželstva a je spôsobilý vykonať príslušný liturgický obrad.⁹⁷

3.2. Kánonická forma „*coram solibus testibus*“

„Ak asistujúci, kompetentný podľa normy práva, nemôže byť bez veľkej ťažkosti prítomný, alebo sa nemôžu bez veľkých ťažkostí dostať tí, čo majú úmysel uzavrieť pravé manželstvo, môžu ho platne a dovoľene uzavrieť iba pred svedkami“⁹⁸:

1. v nebezpečenstve smrti jedného z nupturientov
2. mimo nebezpečenstva smrti, len keď sa dá rozumne predpokladať, že tento stav potrvá minimálne mesiac.

V oboch prípadoch, ak je k dispozícii iný kňaz alebo diakon, ktorý môže byť prítomný, musí byť prizvaný a spolu so svedkami byť prítomný pri uzatváraní manželstva, pričom zostáva nedotknutá platnosť manželstva uzavretého len pred svedkami.⁹⁹

Kódex teda predpokladá splnenie týchto podmienok:

1. neprítomnosť alebo ťažká dosiahnuteľnosť osoby, ktorá podľa práva kompetentná asistovať uzavieraniu manželstva, a súčasne buď
2. existencia nebezpečenstva smrti jedného zo nupturientov, alebo

---

⁹⁶ Porov. CIC 1983, kán. 1112, § 1.

⁹⁷ Ibid., § 2.

⁹⁸ Ibid., kán. 1116, § 1

⁹⁹ Ibid., § 2.

3. dá sa rozumne predpokladať, že stav podľa odseku 1. bude trvať aspoň jeden mesiac.¹⁰⁰

„Táto norma nie je nová. Už v Kódexe kánonického práva z roku 1917 v kán. 1098 jestvoval tento predpis. Formulácia Kódexu Jána Pavla II. je však jasnejšia a presnejšia. Centrálnym problémom kán. 1116, § 1 nového Kódexu ostáva vysvetlenie termínu *grave incomodum* (ťažká nepohodnosť, veľká ťažkosť). Nie je to ešte situácia nemožnosti, ale predsa ide o situáciu, ktorá sa nemožnosti približuje, alebo aspoň podobá. Môže to byť fyzická alebo morálna veľká ťažkosť, nezávisle od toho, či dolieha na služobníka cirkvi s fakultou asistovať pri manželstve alebo na nupturientov, ktorí chcú uzavrieť manželstvo.“¹⁰¹ Veľká ťažkosť sa môže týkať života, zdravia, slobody, dobrého mena či majetku snúbencov. Podľa niektorých autorov stačí aj „nebezpečná cesta alebo veľké náklady.“¹⁰² Ak sa táto veľká ťažkosť spája so situáciou nebezpečenstva smrti alebo ak sa predpokladá, že táto veľká ťažkosť bude trvať aspoň jeden kalendárny mesiac, manželstvo možno uzavrieť jednoducho pred dvoma svedkami a je to platné a dovolené.

Ustanovenie kán. 1116 § 2 hovorí o prizvaní a prítomnosti kňaza k sláveniu manželstva, ak je nablízku, hoci mu nepatrí fakulta asistovať pri uzavieraní manželstva. Jeho úlohou je zabezpečenie riadneho zápisu manželstva do príslušných farských kníh, a v prípade potreby aj dišpenzácia od možných manželských prekážok.¹⁰³ Podobný názor uvádza i Bersini.¹⁰⁴ Jeho prítomnosť však nie je potrebná k platnosti slávenia tohto manželstva.

„Kedykoľvek sa manželstvo uzaviera podľa normy kán. 1116, kňaz alebo diakon, ak bol prítomný pri slávení, ináč svedkovia s uzavierajúcimi sú ako celok povinní čo najskôr upovedomiť farára alebo miestneho ordinára o uzavretí manželstva.“¹⁰⁵

---

¹⁰⁰ Porov. FILO, Vladimír: *Siedmy titul štvrtej knihy*, KSCM, Bratislava (2001), str. 71-72.

¹⁰¹ DUDA, Ján.: *Katolícke manželské právo*. Kňazský seminár biskupa J. Vojtaššáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie (1996), s. 223-224.

¹⁰² FILO, Vladimír: *Siedmy titul štvrtej knihy – Manželstvo*, KSCM, Bratislava (2001), s. 72.

¹⁰³ Porov. CIC 1983, Kán 1079-1080.

¹⁰⁴ Porov. BERSINI, Francesco: *Il nuovo diritto canonico matrimoniale*, Elle Di Ci, Torino (1985), s. 163.

¹⁰⁵ CIC 1983, kán. 1121, § 2.

Kán 1121 § 2 CIC 1983 ustanovuje povinnosť zúčastnených oznámiť uzavretie manželstva čo najskôr miestnemu farárovi alebo ordinárovi.

4. VÝNIMKY Z KÁNONICKEJ FORMY

4.1. Dišpenz od kánonickej formy

Kódex pripúšťa aj dišpenzáciu od kánonickej formy. Rozlišujeme dva druhy dišpenzov. Jedným je dišpenz udelený formálnym úkonom kompetentnej cirkevnej autority (kán. 1127 § 2, kán. 1129, kán. 1079), v druhom prípade ide o dišpenz udelený mocou práva (kán. 1117).

4.1.1. Dišpenz udelený formálnym úkonom

„Ak zachovaniu kánonickej formy prekážajú veľké ťažkosti, miestny ordinár katolíckej stránky má právo v jednotlivých prípadoch od nej dišpenzovať, ale po porade s ordinárom miesta, kde sa manželstvo slávi, a pri neporušení istej verejnej formy slávenia, potrebnej na platnosť; úlohou Konferencie biskupov je stanoviť normy, podľa ktorých sa uvedený dišpenz má udeľovať jednotným spôsobom.“¹⁰⁶

Ustanovenie kán. 1127 § 2 zavádza možnosť udelenia dišpenzu v prípade veľkých ťažkostí pre zachovanie kánonickej formy, tzn. okolností, ktoré prekážajú jej dodržaniu. Osobou oprávnenou udeliť dišpenz je miestny ordinár, nie osobný.

Osobný ordinár má právo udeliť dišpenz od kánonickej formy v nasledujúcich prípadoch:

- v prípade urgentného nebezpečenstva smrti jedného z nupturientov. Dišpenz môže udeliť svojim vlastným podriadeným kdekoľvek na svete (personálny princíp), a všetkým, ktorí sa skutočne nachádzajú na jeho území (teritoriálny princíp).¹⁰⁷

---

¹⁰⁶ CIC 1983, kán. 1127, § 2.

¹⁰⁷ Porov. CIC 1983, kán. 1079, § 1: „Keď hrozí nebezpečenstvo smrti, miestny ordinár môže dišpenzovať vlastných podriadených, kdekoľvek sa zdržiavajú, a všetkých, ktorí sa skutočne nachádzajú na jeho vlastnom území, tak od formy, ktorú treba zachovávať pri slávení manželstva, ako aj od všetkých a jednotlivých prekážok cirkevného práva buď verejných, alebo tajných s výnimkou prekážky, pochádzajúcej z posvätného rádu presbyterátu.“

- v prípade zmiešaného manželstva. Dišpenz udeľuje miestny ordinár katolíckeho nupturienta (personálny princíp) ale iba po porade s ordinárom miesta, kde sa manželstvo uzaviera.¹⁰⁸ Pre úplnosť treba dodať, že diecézny biskup môže pri udeľovaní dišpenzu od kánonickej formy v prípade miešaného manželstva stanoviť isté podmienky „ad validitatem“ a dišpenz je možné udeliť len keď dodržaniu kánonickej formy bránia závažné potiaže.¹⁰⁹
- pri uzavieraní manželstva katolíckeho nupturienta s nepokrsteným. Dišpenz takisto udeľuje miestny ordinár katolíckeho nupturienta po konzultácii s ordinárom miesta sobáša.

„V urgentnom prípade nebezpečenstva smrti a nemožnosti obrátiť sa a obdržať dišpenz do miestneho ordinára, môže od kánonickej formy dišpenzovať aj farár, tí, čo sú podľa práva postavení na roveň farárovi, klerik asistujúci legitímne pri manželstve na základe delegácie a konečne klerik, ktorý je prítomný pri uzavieraní manželstva v zmysle kán. 116, § 2 (kán. 1079, § 2). V ostatných prípadoch dišpenz od kánonickej formy je rezervovaný Apoštolskej stolici.“¹¹⁰

Damián Němec na rozdiel od Dudu sa domnieva, že nie je adekvátne hovoriť o tom, že v nebezpečenstve smrti aspoň jedného z nupturientov má právomoc dišpenzovať úplne od kánonickej formy kňaz či diakon nemajúci jurisdikciu pre asistovanie a prítomní sobáša podľa kán. 1116, pretože tento kánon popisuje mimoriadnu kánonickú formu tak v nebezpečenstve smrti ako v prípade dlhodobej nedosiahnuteľnosti oprávneného asistujúceho, avšak je možné tomu rozumieť i tak, že takýto kňaz alebo diakon môžu dišpenzovať od riadnej kánonickej formy (čo môže prispieť k spokojnosti tých, ktorí uzavrú manželstvo mimoriadnou kánonickou formou, t.j. iba pred svedkami). Inak je dišpenzačná právomoc stanovená v kán. 1079, § 2 podľa jeho i nášho presvedčenia v tomto prípade obmedzená iba na dišpenz od manželských prekážok.

¹⁰⁸ Porov. CIC 1983, kán. 1127, § 2.

¹⁰⁹ Porov. TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Zábaj: *Teze k manželskému právu církevnímu*, (2009), s. 12.

¹¹⁰ DUDA, Ján.: *Katolícke manželské právo*. Kňazský seminár biskupa J. Vojtaššáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie (1996), s. 219.

Taktiež treba spomenúť, že existuje ešte jedna možnosť dišpenzácie diecéznym biskupom prípadne Apoštolským stolcom, a to v prípade sanovania manželstva podľa kán. 1161 až 1165 (t.j. *sanatio in radice*, doslovne „uzdravenie v koreni“). Sanáciou sa splatňuje manželstvo bez potreby obnovy manželského súhlasu a to s účinkami *ex tunc*.¹¹¹

Aj po udelení dišpenzu od kánonickej formy sa vyžaduje k platnosti uzavretia manželstva určitým verejným úkonom slávenia manželstva.¹¹² Cirkev sa týmto vrátila k praxi z obdobia pred Tridentským koncilom, ktorým sa neobmedzuje na jednu formu uzatvárania manželstva, ale využíva viaceré verejné formy v tých prípadoch, keď je ťažké alebo priam nemožné zachovať kánonickú formu.¹¹³

4.1.2. Dišpenz udelený mocou práva

CIC 1983 pozná jeden prípad, ktorého úpravu uvádza v kán. 1117, vo všetkých ostatných prípadoch, okrem prípadov vyššie spomenutých, je udeľovanie dišpenzu od kánonickej formy rezervovaná pre Apoštolskú stolicu.

„Vyššie stanovenú formu treba zachovať, ak aspoň jedna zo stránok uzavierajúcich manželstvo je pokrstená v Katolíckej cirkvi alebo je do nej prijatá a formálnym úkonom od nej neodpadla, pri neporušení predpisov kán. 1127, § 2.“¹¹⁴

Zásadou tohto predpisu je, že ak aspoň jeden zo nupturientov uzavierajúcich manželstvo je katolíkom a neodpadol od Katolíckej cirkvi formálnym úkonom, pri uzavieraní manželstva sa musí použiť kánonická forma. Táto zásada platí nielen k dovolenosti, ale aj k platnosti. To znamená, že katolík, ktorý odpadol od Katolíckej cirkvi formálnym úkonom, nie je povinný pri uzavieraní manželstva použiť kánonickú

---

¹¹¹ Porov. TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj: *Teze k manželskému právu cirkevnému*, (2009), s. 24.

¹¹² Porov. CIC 1983, kán. 1127, § 2.

¹¹³ Porov. BERSINI, Francesco: *Il nuovo diritto canonico matrimoniale*, Elle Di Ci, Torino (1985)

¹¹⁴ CIC 1983, kán. 1117.

formu (toto však samozrejme platí len prípade, ak vstupuje do manželstva s nekatolíckym nupturientom; ak by uzavieral manželstvo s katolíkom, ktorý od Katolíckej cirkvi neodpadol formálnym úkonom, bol by kánonickú formu povinný použiť ten katolík, ktorý neodpadol od Katolíckej cirkvi).¹¹⁵ V tomto prípade sa teda jedná o dišpenz od kánonickej formy udelený mocou práva. „Treba však dodať, že katolík, ktorý odpadol od Katolíckej cirkvi formálnym úkonom, síce nie je viazaný zachovaním kánonickej formy pri uzatváraní manželstva, je však viazaný ostatnými predpismi cirkvi ohľadom uzatvárania manželstva, pokiaľ právo niekde výslovne neustanovuje ináč.“¹¹⁶ (Např. v prípade manželskej prekážky rozdielneho náboženstva – *disparitas cultus* – kán. 1086, § 1)

Danú súčasnú situáciu môže zmeniť motto proprio Benedikta XVI. *Omnium in mentem*, zo dňa 26. 10. 2009, ktorou sa v oblasti manželského práva menia niektoré ustanovenia Kodexu kánonického práva, ktorej sa venujeme už v predchádzajúcej kapitole a to presne v kapitole: 1.2.1.3. Osoby, ktoré formálnym spôsobom vystúpili z Katolíckej cirkvi, kde rozoberáme aj dôsledky danej normy.

4.1.3. Požiadavky na uzavieranie manželstva v prípade udelenia dišpenzu od kánonickej formy

Pri uzavieraní manželstva v prípade udelenia dišpenzu je potrebné splniť určité podmienky a dodržať požiadavky. Ich nesplnenie alebo nedodržanie môže mať vplyv na dovoľenosť i na platnosť uzavieraného manželstva. Patria k nim nasledovné požiadavky:

- o udelenie dišpenzu je potrebné vždy okrem prípadu nebezpečenstva smrti požiadať písomne (v žiadosti je nutné uviesť závažné dôvody, ktoré bránia zachovaniu kánonickej formy);
- vždy musí byť zachovaná nejaká verejná forma (verejné uzavretie manželstva v zmysle právnej verejnosti, t.j. právnej dokázateľnosti, nemyslí sa tým verejná publicita), např. civilné uzavretie manželstva alebo obrad v inej cirkvi alebo cirkevnej spoločnosti, prípadne v inej náboženskej spoločnosti - toto sa vyžaduje k platnosti manželstva;

---

¹¹⁵ Porov. DUDA, Ján: *Katolícke manželské právo*. Kňazský seminár biskupa J. Vojtaššáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie (1996), s. 220.

¹¹⁶ *Ibid.*, s. 220.

- v prípade uzavierania zmiešaného manželstva alebo manželstva medzi katolíckym a nepokrsteným nupturientom smie byť iba jeden náboženský obrad, nesmie dôjsť k ďalšiemu náboženskému obradu pred alebo po uzavretí manželstva za účelom obnovy alebo vyjadrenia manželského súhlasu;
- v prípade uzavierania zmiešaného manželstva nie je dovolené, aby katolícky i nekatolícky duchovní v rámci toho istého obradu, každý podľa obradu svojej cirkvi alebo cirkevnej spoločnosti, vyžadovali manželský súhlas – vždy smie byť prítomný iba jeden oddávajúci, druhý duchovný sa môže podieľať na obrade, napr. predniesť modlitby, prečítať úryvok zo Sv. Písma. Katolícky kňaz alebo diakon nesmie v tomto prípade pôsobiť v roli asistujúceho, čo „vyjadruje jednosť a jednotu manželského zväzku a zároveň (sa) uznáva rovnoprávnosť nekatolíckeho vyznania;“¹¹⁷
- nie je dovolené, aby v prípade uzavierania manželstva medzi katolíckym a nepokrsteným nupturientom v rámci svadobného obradu aktívne vystupoval duchovný inej náboženskej spoločnosti alebo iná osoba poverená podľa jej náboženského práva (napr. moslimský imám či židovský rabín), vyžadoval manželský súhlas a prijímal ho.¹¹⁸

4.1.3.1 Dôsledky nedodržania požiadaviek na uzavretie manželstva po udelení dišpenzu

Rozlišujeme dva typy dôsledkov, ktoré môžu nastať v prípade nesplnenia uvedených požiadaviek.

Ak bol dišpenz od kánonickej formy udelený, ale manželstvo nebolo uzavreté verejnou formou, jedná sa o nedostatok formy, čo by spôsobilo neplatnosť manželstva.

V prípade uzavretia manželstva bez splnenia ostatných vyššie vymenovaných požiadaviek by uzavretie manželstva bolo síce nedovolené, ale platné. O neplatnosť by mohlo ísť ak by pri opakovanom uzavretí toho istého manželstva, jeden zo nupturientov nemal úmysel uzavrieť manželstvo v rámci toho obradu, ktorý by bol v konkrétnom

¹¹⁷ TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Zábaj: *Teze k manželskému právu cirkevnému*, (2009), s. 15.

¹¹⁸ Porov. NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolícké cirkve s ohľadom na platné české právo*, Krystal OP a Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří (2006), s. 143-144.

prípade uznávaný katolíckym kánonickým právom. Išlo by totiž o nedostatok súhlasu, ktorý je jedným z dôvodov pôsobiacich neplatnosť manželstva.

CIC z roku 1917 pojednával o dišpenze od kánonickej formy v kán. 1043, ktorý dával miestnym ordinárom právomoc dišpenzovať od kánonickej formy v nebezpečenstve smrti aspoň jedného z nupturientov, a ďalej v kán. 1044, ktorý dával rovnakú právomoc farárovi, pokiaľ nemôže byť miestny ordinár kontaktovaný. Neobsahoval možnosť, aby miestny ordinár dal dišpenz od kánonickej formy pre miešané manželstvá. V ostatných prípadoch mohla udeliť dišpenz iba Apoštolská stolica.

4.2. *Nedostatky v kánonickej forme*

Kánonická forma je predpísaná k platnosti uzatvorenia manželstva, ale niektoré formálne náležitosti sú stíhané len sankciou nedovolenosti. Preto je potrebné jasne uviesť jednotlivé prípady a rozlíšiť právne dôsledky daných nedostatkov.

4.2.1. *Nedostatky zo strany nupturientov*

Nedostatkom kánonickej formy zo strany nupturientov je jej zanedbanie, keď sú k nej viazaní. To spôsobuje:

1. v prípade sobáša katolíckeho a pravoslávneho nupturienta nedovolenosť manželstva, pokiaľ však boli dodržané už nami spomínané zásady a zásady z článku 4.3.
2. vo všetkých ostatných prípadoch neplatnosť manželstva. Ako príklad môžeme uviesť podmienku prítomnosti nupturientov.¹¹⁹ CIC 1983 požaduje pre platné uzavretie manželstva osobnú prítomnosť nupturientov alebo ich právoplatného zástupcu. Avšak aj uzavretie manželstva prostredníctvom zástupcu a s pomocou tlmočníka môže mať taký dopad na samotný manželský súhlas, že spôsobí jeho

---

¹¹⁹ CIC 1983, kán. 1104.

nedostatočnosť. Preto tieto dva prípady nedodržania kánonickej formy môžeme priradiť do oblasti vád manželského súhlasu.

4.2.2. Nedostatky zo strany svedkov

Pre svedkov nie sú v Kódexe žiadne špeciálne požiadavky. Preto môžeme dôjsť na základe dikcie zákona a z povahy poslania svedkov k nasledujúcim možnostiam:

1. menší počet svedkov ako dvoch spôsobuje neplatnosť manželstva,
2. nespôsobilosť resp. neschopnosť pochopiť obrad, vnímať ho a následne dosvedčiť jeho konanie, by tiež spôsobila neplatnosť. Tu sa vynára otázka, či sú za svedkov chápaní iba tí, ktorí takto pri sobáši vystupujú, a sú zapísaní a podpísaní v príslušných dokumentoch, alebo je možné aspoň subsidiárne považovať za svedka ďalšiu osobu prítomnú pri sobáši a splňujúcu požiadavky dané povahou funkcie svedka. Prikláňame sa k druhej možnosti, aj keď je vždy vhodné, aby bolo vždy jasné, kto danú funkciu plnil, a aby boli zaznamenané potrebné údaje o svedkoch, aby v prípade potreby mohli byť pozvaní k vydaniu svedectva.

4.2.3. Nedostatky zo strany asistujúceho pri sobáši

Keď vezmeme do úvahy požiadavky na asistujúceho pri uzatváraní manželstva, môžu nastať tieto nedostatky:¹²⁰

1. Asistujúci nie je ani duchovným, ani delegovaným laikom, ktorý dostal od miestneho ordinára poverenie sobášiť. Vtedy takýto nedostatok kánonickej formy spôsobuje vždy neplatnosť.
2. Asistujúci je duchovným, ale nemá vôbec jurisdikciu sobášiť. Takýto nedostatok spočívajúci v nedostatku jurisdikcie spôsobuje neplatnosť, môže však byť mocou práva sanovaný pomocou zásady *supplet Ecclesia*.
3. Asistujúci (duchovný alebo poverený laik) má jurisdikciu sobášiť, ale prekračuje hranice svojej kompetencie, či už miestne alebo personálne. Takýto

---

¹²⁰ Porov. NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolíckej cirkve s ohľadom na platné české právo*, Krystal OP a Karmelitánské nakladateľství, Kostelní Vydří (2006), s. 152-153.

nedostatok spočívajúci v nedostatku jurisdikcie spôsobuje neplatnosť, ale taktiež môže byť sanovaný uplatnením zásady *supplet Ecclesia*.

4. V prípade ak je právna spôsobilosť sobášit' dotknutá nápravným trestom (exkomunikácie – či už úradne vyhlásenej alebo súdne udelenej, interdiktu, alebo suspenzie udelenej rozhodnutím predstaveného, či už cestou administratívnou alebo súdnou), tak právna spôsobilosť zaniká a takýto nedostatok spôsobuje neplatnosť, avšak môže byť mocou práva sanovaný uplatnením zásady *supplet Ecclesia*. V prípade samočinne nevyhláseného trestu exkomunikácie alebo suspenzie nastáva síce zákaz výkonu riadenia moci, ale nie pod sankciou neplatnosti.¹²¹ Nadto sa môže uplatniť výnimka stanovená v kán. 1335, ktorý stanovuje, že vždy v prípade nebezpečenstva smrti toho, komu sa má poslúžiť, a navyše v prípade, že veriaci žiada o daný úkon, ktorý je úkonom z moci riadenia, sa tento zákaz pozastavuje.¹²² Toto ustanovenie chráni na jednej strane dobrú povest' osoby, na ktorú sa viaže samočinne nevyhlásený trest, a na druhej strane predovšetkým má na mysli dobro adresáta úkonu z moci riadenia.
5. v prípade situácie, že by pri sobáši katolíckou kánonickou formou dve rôzne osoby vyžadovali a prípadne prijímali manželský súhlas iba od jedného zo nupturientov, tak katolícky sobášiaci, by nekonal to, čo sa v kán. 1108 §2 od neho vyžaduje. Takýto nedostatok spôsobuje vždy neplatnosť.

4.2.3.1 Zásada „supplet Ecclesia“

Zásada „supplet Ecclesia“ je definovaná v 1. knihe Kódexu v kán. 144, ktorý znie:

„ § 1- Pri skutkovom alebo právnom spoločnom omyle a rovnako v pozitívnej a pravdepodobnej právnej alebo skutkovej pochybnosti cirkev dopĺňa riadiacu výkonnú moc tak pre vonkajšie, ako aj vnútorné fórum.

§ 2- Tá istá norma sa používa, keď ide o splnomocnenia, o ktorých sa hovorí v kán. 882, 883, 966 a 1111, § 1.“¹²³

---

¹²¹ Porov. CIC 1983, kán. 1331, § 1; 1333, § 1.

¹²² Ibid., kán. 1335.

¹²³ Ibid., kán. 144.

Táto zásada spočíva v tom, že cirkev mocou svojho práva robí platnými inak neplatné právne úkony, inými slovami „dodatočne nahrádza, resp. doplňuje dovtedy neexistujúce zmocnenie.“¹²⁴ Cirkev doplňuje chýbajúcu jurisdikciu, ale nie sviatosťnú moc. Toto doplnenie chýbajúcej jurisdikcie dáva cirkev v prospech adresátov právneho aktu, pretože ich by sa bez ich vlastného zavinenia týkala právna sankcia spočívajúca v neplatnosti právneho úkonu.¹²⁵ Účinky uplatnenie zásady „supplet Ecclesia“ nastávajú ex tunc, čím môžeme povedať, že sa okrem iného „naplňuje zásada kánonickej umiernenosti..., aby chyby boli prížne a bez priet’ahov napravné.“¹²⁶

Zásada, že cirkev nahradí správnu moc v prípade všeobecného omylu, alebo v pozitívnej a pravdepodobnej pochybnosti, tak in dubio iuris ako aj in dubio facti, v zmysle kán. 144, § 1, platí aj na asistovanie pri uzavieraní manželstva, ako to ustanovuje kán. 144, § 2. Rozlišujeme dve situácie, v ktorých cirkev supluje fakultu asistovať pri sobáši podľa kán. 144.

V prvej situácii ide o omyl (error), čiže nepravdivý úsudok rozumu o nejakej skutočnosti. Nezhoda medzi zmyslovým vnímaním a objektívnou skutočnosťou, ktorú rozum poznáva. Človek síce určitú objektívnu skutočnosť poznáva, ale nesprávne, chybné.¹²⁷ „O všeobecný omyl ide vtedy, ak v určitej komunite vládne mylné presvedčenie, že osoba, ktorá vykonáva určitý úkon výkonnej moci riadenia, vlastní aj príslušnú moc riadenia. Ak je v spomínanej komunite veľa tých, ktorí zdieľajú tento mylný názor, ide o faktický omyl (error facti). Zase o právny omyl (error iuris) ide vtedy, ak by v spomínanej komunite bolo veľa takých, ktorí, ak by poznali špecifické prvky určitej reálnej situácie, by upadli do tohto omylu.“¹²⁸

O druhej situácii kán. 144, § 1 hovorí ako o pozitívnej a pravdepodobnej pochybnosti. Pochybnosť (dubium) možno definovať ako „stav mysle, ktorá sa nachádza medzi dvoma navzájom si odporujúcimi realitami.“¹²⁹ Myseľ sa nevie rozhodnúť ani pre jednu z možností. Jednoduché pochybovanie je nedostačujúce. Musí mať určité dôvody, teda musí sa jednať o pozitívne pochybovanie. Navyiac nestačí ani

---

¹²⁴ TRETERA, Jiří Rajmund: *Konfesní právo a církevní právo*, Jan Krigl, Praha (1997), s. 134.

¹²⁵ GÓRECKI, Edward: *Obecné normy Kodexu kánonického práva Jana Pavla II.*, Matice cyrilometodějská, Olomouc (1993)

¹²⁶ TRETERA, Jiří Rajmund: *Konfesní právo a církevní právo*, Jan Krigl, Praha (1997), s. 135.

¹²⁷ Porov. FILO, Vladimír: *Omyl týkající sa jednoty, nerozlučiteľnosti alebo sviatosťnej hodnosti manželstva*, in: *Ius et iustitia*, vol. IV., s.166, in: DUDA Ján.: *Katolícke manželské právo*, s. 212.

¹²⁸ *Ibid.*, s. 212.

¹²⁹ *Ibid.*, s. 212.

pozitívne pochybovanie, ale musí to byť pochybovanie pravdepodobné, to znamená, že pre jestvovanie výkonnej moci riadenia sú závažnejšie dôvody, než dôvody, ktoré podporujú opačný názor.¹³⁰

Iným prípadom je nevedomosť, kedy cirkev nenahradzuje fakultu asistovať pri uzavieraní manželstva (napr. presvedčenie, že fakulta asistovať patrí každému kňazovi; nevedomosť, že fakulta asistovať vôbec existuje).

4.3. Forma pri uzatváraní miešaných manželstiev

Čo sa týka formy pri uzatváraní miešaných manželstiev, pojednáva o nej kán. 1127. Miešané manželstvo je manželstvo uzatvárané medzi kresťanmi rôzneho vyznania a radí sa medzi zákazy či „zábrany“¹³¹ manželstva. V prípade, že jeden z nupturientov je katolíkom, tento sobáš sa bude riadiť katolíckym kánonickým právom. Zábrana manželstva je dôvod spôsobujúci nedovolenosť manželstva.¹³² Z účinnosti zábrany zmiešaného manželstva vyvážuje nupturientov dovolenie či licenia. Zábrana miešaného manželstva sa odlišuje od závažnejšej prekážky rozdielneho náboženstva (prekážka *disparitatis cultus*), ktorá sa podľa kán. 1086 CIC 1983 týka manželstva medzi pokrsteným katolíkom a nepokrstenou osobou, a od ktorej ordinár môže zo spravodlivých dôvodov udeliť dišpenz, čím prekážka prestane byť v konkrétnom prípade spôsobilá viesť ku nedovolenosti, ale i neplatnosti manželstva. Zábrana miešaných manželstiev a prekážka rôznosti náboženstva však neviažu osoby, ktoré formálnym úkonom vystúpili z Katolíckej cirkvi.¹³³

§ 1 kán. 1127 stanoví, že „čo sa týka formy, ktorú treba použiť pri miešanom manželstve, majú sa zachovať predpisy kán. 1108; ak však katolícka stránka uzaviera manželstvo s nekatolíckou stránkou východného obradu, kánonickú formu slávenia

---

¹³⁰ Ibid., s. 212-213.

¹³¹ TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj: *Teze k manželskému právu církevnímu*, (2009), s.13.

¹³² Porov. NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolické církve s ohledem na platné české právo*, Krystal OP a Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří (2006), s. 52.

¹³³ CIC 1983, kán 1086, § 1.

treba zachovať iba pre dovolenosť; na platnosť sa však vyžaduje účasť posvätného služobníka pri zachovaní iných predpisov, ktoré treba podľa práva zachovať.“¹³⁴

Teda môžeme povedať, že § 1 kán. 1127 odvolávajúc sa na kán. 1108, zásadne predpisuje riadnu kánonickú formu. Miešané manželstvá sú len vtedy platne uzavreté, keď nupturienti prehlásia svoju vôľu do manželstva pred katolíckym duchovným, ktorý je oprávnený asistovať pri uzatváraní manželstva, má sobášnu jurisdikciu, a za prítomnosti dvoch svedkov.

Druhá časť tohto § 1 kán. 1127 hovorí o sobáši katolíckej stránky s nekatolíckou stránkou, ale takou, ktorá je východného obradu, teda s nekatolíkom východného obradu. U nás sú to prípady uzavretia manželstiev katolíkov s pravoslávnyimi. Tu sa vyžaduje kánonická forma iba k dovolenosti. K platnosti sa vyžaduje spolupôsobenie posvätného služobníka a zachovanie ostatných predpisov práva.¹³⁵ Tieto predpisy platia pre veriacich gréckokatolíckeho obradu od 21.1. 1966 a pre veriacich rímskokatolíckeho obradu od 25. 3. 1967.¹³⁶

V otázkach kánonickej formy uzavierania manželstva medzi východným katolíkom a pokrsteným východným nekatolíkom, tzn. pravoslávnyim nupturientom, stanoví dekrét druhého vatikánskeho koncilu východným cirkvám *Orientalium ecclesiarum* b. 18 nasledovné : „Aby sa predišlo neplatným manželstvám ... a v záujme ochrany stálosti a svätosti manželského zväzku a domáceho pokoja, svätý koncil stanovuje, že kánonická forma je pre tieto manželstvá záväzná iba nato, aby uzavretie manželstva bolo dovolené; na platné uzavretie stačí prítomnosť duchovného (*praesentia ministri sacri*), pri zachovaní ostatných predpisov (cirkevného) práva..“¹³⁷ Teda kánonická forma uzavretia manželstva katolíka niektorej z východných cirkví a pokrsteného nekatolíka niektorej z východných cirkví, je nutná k dovolenosti a k platnosti sa vyžaduje iba prítomnosť posvätného služobníka. Dekrét *Crescens matrimoniorum* Kongregácie pre východné Cirkví z 22.2. 1967 rozšíril toto ustanovenie aj na katolíkov latinského rítu, čo sa prejavilo aj v Kódexe kánonického práva z roku 1983. Z ustanovenia kán. 1127, § 1 vyplýva, že v prípade uzavierania manželstva medzi

---

¹³⁴ Ibid., kán. 1127, 1.

¹³⁵ Porov. *Matrimonia mixta*, in: *Acta Apostolicae Sedis*, č. 62/1970.

¹³⁶ Porov. *Acta Apostolicae Sedis* č. 59/1967.

¹³⁷ *Orientalium ecclesiarum* b.18.

katolíkom a pokrsteným nekatolíkom niektorej z východných cirkví sa kánonická forma vyžaduje iba k dovolenosti manželstva. Pre spomínaný prípad manželstva sú dôležité dve podmienky:

- prítomnosť posväteného služobníka,
- zachovanie iných právnych predpisov.

Pri prvej podmienke sa názory autorov rozchádzajú. Niektorí hovoria, že sa stačí jednoduchá, pasívna prítomnosť posväteného služobníka, ktorým môže byť katolík alebo nekatolík východnej cirkvi. Iní uvádzajú, že sa vyžaduje aj jeho intervencia, aktívna účasť. Podľa ustanovenia kán. 1127, § 1 sú správne a k platnosti postačujúce dve situácie:

- manželstvo sa uzaviera podľa rítu pravoslávnej cirkvi, ktorého súčasťou je aj požehnanie manželstva kňazom,
- manželstvo sa uzaviera iným verejným úkonom a je pri ňom prítomný platne vysvätený služobník, katolícky alebo pravoslávny, ktorý toto manželstvo požehná.

Pri druhej podmienke autori uvádzajú, že treba zachovať napr. predmanželské overovanie slobodného stavu nupturientov, vyžiadanie si licencie do miestneho ordinára (kvôli tomu, že ide o zmiešané manželstvo), podpísanie záruk ustanovených v kán. 1125 a ďalšie právom predpísané požiadavky. Sú to však požiadavky, ktoré nemajú vplyv na platnosť manželstva, ale vyžadujú sa k dovolenosti.¹³⁸ Samozrejým pri týchto manželstvách je aj zákaz duplicity náboženských obradov podľa kán. 1127, § 3. Avšak tento zákaz má svoj účinok iba na dovolenosť, nie však na platnosť.

---

¹³⁸ Porov. DUDA, Ján: *Katolícke manželské právo*. Kňazský seminár biskupa J. Vojtaššáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie (1996), s. 214 – 217.

Záver

Kánonická forma uzavretia manželstva je témou, ktorej sa oplatí venovať pozornosť. Možno sa to na prvý pohľad nezdá ale je určite aktuálna aj v súčasnosti, kedy si mnohí ani neuvedomujú aké požiadavky sú na nich pri uzavieraní manželstva kladené a aké záväzky na seba berú pri uzavretí manželstva.

Pri práci som si osvojila jednak formálnu a vedeckú stránku písania prác ako aj a to hlavne som si rozšírila vedomosti a poznatky z problematiky kánonického práva hlavne z časti manželského práva. Po zoznámení sa s historickým vývojom spôsobu uzavretia manželstva, som sa ďalej prepracovala k riadnej forme uzavretia manželstva a s ňou spojenými požiadavkami, a následne som sa venovala a oboznámila sa i s mimoriadnou formou uzavretia manželstva a i problematikou tajného slávania uzavretia manželstva. Taktiež som sa zamerala i na okruh osôb, ktoré sú viazané kánonickou formou, a kde som uviedla i svoj osobný postoj k novo vydanému mottu proprio *Omniium in mentem*. Za veľmi dôležité i prospešné považujem časť práce, zameranú na vplyv nedostatkov predpísanej kánonickej formy na platnosť manželstva ako aj poukázanie na administratívnu procedúru uzavretia manželstva, kde som zohľadnila i české sekulárne právo.

Pri písaní práce som sa snažila čo najvýstižnejšie zachytiť danú problematiku. Pri jej štúdiu som nadobudla veľa nových informácií, pomohla mi uvedomiť si, že manželstvo nie je iba sviatosťou či sociálnym statusom. Treba za ním vidieť aj právny akt zakladajúci životný zväzok muža a ženy. Týmto právnym aktom je práve uzavretie manželstva. Právo uzavrieť manželstvo patrí medzi základné ľudské práva. Uzavretie manželstva, hoci má byť čo najdostupnejšie, potrebuje rovnako ako veľa ďalších ľudských činností určitú právnu reguláciu.

Cieľ práce, ktorý som si na začiatku práce stanovila, si dovoľím tvrdiť som splnila, nakoľko som detailnejšie pochopila, prehľadila a predstavila danú problematiku kánonickej formy uzavretia manželstva podľa Kódexu kánonického práva.

Vypracovaním tejto diplomovej práce som dospela k názoru, že táto téma je veľmi široká, zaujímavá a vyžaduje si hlbšie štúdium. Verím, že touto prácou sa mi podarilo zhrnúť aspoň najdôležitejšie ustanovenia súvisiace s kánonickou formou.

Kánonické právo platí pre všetkých katolíkov na celom svete, aj preto si myslím, že získané vedomosti v budúcnosti určite zhodnotím.

ZOZNAM SKRATIEK

CIC 1983	Codex Iuris Canonici
CIC 1917	Codex Iuris Canonici 1917
kán.	Kánon
Dek.	dekrét
A.A.S.	Acta Apostolicae Sedis

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

Pramene

A) Právnické:

Kódex kánonického práva (CIC 1983), Latinsko-slovenské vydanie, Spolok svätého Vojtecha pre Konferenciu biskupov Slovenska, Trnava, (1996).

Kódex kánonov východných cirkví (1990), Neoficiálny súkromný preklad.

Codex iuris Canonici 1917, Neoficiálna elektronická verzia.

B) Neprávnické:

Dokumenty II. vatikánskeho koncilu (I , II), *dekrét Orientalium Ecclesiarum*, SÚSCM, Rím (1968).

Acta Apostolicae Sedis, AAS č. 59/ 1967 a č. 62/1970.

<http://duda.kapitula.sk/2010/09/kto-sa-stal-katolikom-je-navzdy-katolikom/comment>

Časopisy

Právnik, teoretický časopis pro otázky státu a práva, Hrdina, Ignác Antonín.: *Církevní sňatek po novele zákona o rodině*, 138 (1999), č. 3, s. 261-266.

Revue církevního práva, Společnost pro církevní právo, ročník XV, Praha (2009).

Literatúra

- DUDA, Ján: *Katolícke manželské právo*, Kňazský seminár biskupa J. Vojtaššáka, Spišská Kapitula (1996).
- FALTIN, Daniel: *Aktuálne problémy z oblasti kánonického práva*, Kňazský seminár biskupa J. Vojtaššáka, Spišská Kapitula, (1995).
- FILO, Vladimír: *Kánonické právo. Úvod a prvá kniha*, RímskoKatolícka bohoslovecká fakulta UK, Bratislava (1997).
- FILO, Vladimír: *Siedmy titul štvrtej knihy – Manželstvo*, KSCM, Bratislava (2001).
- GROCHOLEWSKI, Zenon: *Štúdie z procesného kánonického práva*, Kňazský seminár biskupa J. Vojtaššáka, Spišská Kapitula (1995).
- HRDINA, Antonín Ignác: *Kánonické právo*, Eurolex Bohemia, Praha (2002).
- KLIMEŠ, Petr: *Psychické príčiny neplatnosti manželství*, Matice cyrilometodějská, Olomouc (2004).
- NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolíckej cirkvi s ohľadom na platné české právo*, Krystal OP a Karmelitánské nakladateľstvá, Kostelní Vydří (2006).
- NEMEC, Matúš: *Základy kánonického práva*, Iura edition, Bratislava (2001).
- POLÁŠEK, František: *Církevní manželství podle kánonického práva*, Česká katolícká charita, Praha (1990).
- ŠKURKA, Emil: *Manželské právo*, Matice cyrilometodějská, Olomouc (1993).
- TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj: *Teze k manželskému právu církevnímu* (2009), zverejnené na stránkach Katedry právnických dejin PF UK v Praze.
- TRETERA, Jiří Rajmund: *Konfesní právo a církevní právo*, Jan Krigl, Praha (1997).
- TRETERA, Jiří Rajmund: *Konfesní právo a církevní právo*, Jan Krigl, Praha (1993).
- KRAJČI, Jozef: *Veľké Tajomstvo*, Pressfoto, Bratislava (1993).
- CHIAPPETTA, Luigi: *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, Edizioni Dehoniane, Napoli, 1988, 2 voll.
- CASTAÑO FERNANDEZ, José M.: *Legislación matrimonial de la Iglesia*, Editorial San Esteban, (1994).
- ŽUROWSKI, Marian. A: *Kanoniczne prawo małżeńskie Kościoła katolickiego*, Katowice (1987).
- GÓRECKI, Edward: *Církev se uskutečňuje ve farnosti*, Matice cyrilometodějská, Olomouc (1996).

GÓRECKI, Edward.: *Obečné normy Kodexu kánonického práva Jana Pavla II.*, Matica cyrilometodějská, Olomouc (1993).

BERSINI, Francesco: *Il nuovo diritto canonico matrimoniale*, Elle Di Ci, Torino (1985).

CORIDEN, James A., HEINTSCHEL, Donald E., GREEN, Thomas J.: *The Code of Canon Law. A Text and Commentary*, Paulist Press, New Jersey (1985).

THE FORM OF ENTERING INTO MARRIAGE ACCORDING TO THE CODE OF CANON LAW

Summary

I consider family as one of the most important pillars and foundations of society. A healthy society should be based on family and marriage which is a unique bond between a man and a woman. One way of achieving and enhancing the status of marriage and family in the society is a deeper study of provisions governing marriage. Therefore I take this opportunity to address the institute of marriage viewed upon in terms of Canon law.

Canon law could be considered as a part of the European legal culture. Its knowledge is therefore certainly important not only for theologians, but also for lawyers. The conclusion of a marriage in front of the church is also deemed valid and is fully recognized by laws of the Czech Republic.

The canonical form is one of the requirements affecting the validity of marriage. Therefore, I find it necessary to give it enough attention.

My thesis is divided into four chapters.

In the first chapter, I tried to provide the readers with a simple definition of the canonical form of marriage, its historical evolution, and some differences considering the Eastern churches. An enclosed section deals with the current legislation, namely treatment of the issue of canonical form by the Code of Canon Law 1983 and the definition of persons who are bound by the canonical form.

The topic of the second chapter is the ordinary canonical form. The issue of the faculty to assist in concluding a marriage is considered. Furthermore one section explains the concept of delegation and conditions for granting subdelegation. Another section analyses the status of witnesses, their role in forming of a marriage and requirements on them. Other sub-sections are describing the process of registering a marriage at the registry office and discussing the „clandestine“ form of entering into marriage. The second chapter ends with this subject.

The third chapter of my thesis is devoted to the extraordinary canonical form included in can. 1112 and in can. 1116, even though I have considered its inclusion

within the chapter number four. In this chapter I analyse conditions that Canon law allows for extraordinary canonical form.

The fourth chapter contains exceptions to the canonical form. It discusses two types of dispense, as well as inadequacies of the canonical form from the point of view of fiancées, witnesses and the assistant to marriage. One sub-chapter refers to the principle of „supplet Ecclesia“ and its use is here explained. In conclusion, the chapter discusses the canonical form in the case of a mixed marriage.

The aim of my work is to understand better, enhance and research issues concerning the conclusion of a marriage and perform a rather detailed analysis of one of the essential requirements that affect the validity of the marriage - canonical form of entering into a marriage under the Code of Canon Law.

In my thesis I have used literature written by the most significant Czech, Slovak and foreign authors and I have often worked with the Code of Canon Law 1983.

Klíčové slová (Keywords)

Manželstvo; Kánonická forma; CIC 1983;

Marriage; Canonical form; CIC 1983;